

Yttrande
Ärende 9
2026-08-19

M, D, L, KD

Yttrande angående Remiss från Socialdepartementet - Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8)

Yttrandet

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positiv till de förslag som lämnas i utredningen och föreslår att kommunstyrelsen tillstyrker samtliga förslag utom förslagen gällande åklagares möjlighet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande och obligatorisk domstolsprövning av de omprövningsbeslut som fattas var sjätte månad när vården sker enligt 3 § LVU.

Man ställer sig negativ gällande åklagares möjlighet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande trots att utredningen har lagt fram ett lagförslag i frågan. Initiativet kommer från Tidöavtalet och handlar om en större reform gällande ungdomsbrottslighet. Åtgärden gäller bara ingripande när behörig beslutsfattare trots försök, inte har gått att nå och att barnet annars uppenbarligen riskerar allvarlig skada. Beslutet ska sedan omedelbart lämnas över till socialnämnden och gäller som längst i 24 timmar. Vi anser att Göteborg bör stödja de direktiv och ordningar som föreslagits av nuvarande regering ihop med Sverigedemokraterna.

Tilläggsyrkande

2026-08-14

Nr (SLK-2026-00334)

Tilläggsyrkande angående – Remiss från Socialdepartementet – Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

1. Göteborgs Stads yttrande över remissen *Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8)* ändras i enlighet med föreliggande förslag till reviderat yttrande, där föreslagna ändringar och tillägg är markerade med kursiv och färgad stil.
2. I övrigt tillstyrkes stadsledningskontorets förslag till yttrande.

Göteborgs Stads yttrande över Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8)

Övergripande bedömning

Göteborgs Stad ställer sig i huvudsak positiv till de förslag som lämnas i utredningen och föreslår att kommunstyrelsen tillstyrker samtliga förslag utom förslagen gällande åklagares möjlighet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande och obligatorisk domstolsprövning av de omprövningsbeslut som fattas var sjätte månad när vården sker enligt 3 § LVU. Göteborgs Stad anser att dessa förslag bör avstyrkas.

Göteborgs Stad ser positivt på förslagen om ökad användning av sakkunniga i processen, förändrade tidsfrister för verkställighet av beslut om omhändertagande samt att socialnämnden ska vara skyldig att utse en särskild socialsekreterare med ansvar för kontakten med vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet. Även förslagen om uppföljning av ett barns situation bedöms vara positivt, liksom förslaget om att reglerna om omedelbar skyddsbedömning och förhandsbedömning ska omfatta även syskon eller andra barn i samma hem. Därutöver bedömer Göteborgs Stad att dessa förslag är positiva: att införa en ny bestämmelse om att socialnämnden ska ha rätt att inhämta uppgifter under hela vårdtiden, att socialnämnden ska vara skyldig att fatta beslut om drogtest av vårdnadshavare eller föräldrar om det finns anledning till det samt att vårdplanen ska beskriva vilka förändringar som behövs och vilket stöd en socialnämnd kan erbjuda vårdnadshavarna.

Göteborgs Stad ser även i huvudsak positivt på förslagen gällande förutsättningarna för att vården ska upphöra ska provas i tre led samt barn och ungas rätt till umgänge. Vad gäller dessa förslag lämnar Göteborgs Stad dock vissa synpunkter vilka redogörs för nedan.

Göteborgs Stad bedömer att dessa förslag sammantaget har förutsättningar att bidra till att stärka rättigheterna för samhällets mest utsatta barn och unga, främja familjeåterförening och förbättra rättssäkerheten i ingripande myndighetsprocesser.

Göteborgs Stad vill samtidigt understryka att barnets bästa måste vara den tydliga utgångspunkten även när det finns motstående intressen. Särskilt viktigt är detta när barn riskerar att utsättas för våld, missbruk, kriminalitet eller hedersrelaterat våld och förtryck. I sådana situationer måste samhällets skyddsansvar väga tungt och barnets behov av trygghet och långsiktig stabilitet säkerställas.

Barn och ungas rätt till umgänge med syskon och andra närstående

Göteborgs Stad ställer sig positiv till att beslut om att begränsa eller reglera umgänge inte längre ska förutsätta att åtgärden är nödvändig med hänsyn till vårdens ändamål, utan i stället utgå från barnets bästa. Förslaget stärker barnrättsperspektivet och skapar bättre förutsättningar att låta barnets behov av trygghet, skydd och stabilitet vara vägledande vid bedömningen. Det är även positivt att förutsättningarna för att begränsa umgänge med syskon och andra närstående tydliggörs samt att dessa ges rätt att överklaga beslut om umgängesbegränsning. För barn i utsatta situationer kan relationer till syskon och andra viktiga närstående vara betydelsefulla för identitet, kontinuitet och känsla av tillhörighet.

Samtidigt är det angeläget att det tydligt framgår att barnets rätt till skydd måste väga tungt när det finns risk för hedersrelaterat våld och förtryck, bortförande eller annan allvarlig utsatthet. Om ett barn riskerar att föras ut ur landet eller på annat sätt utsättas för påtryckningar genom sitt nätverk måste socialtjänsten ha tillräckliga möjligheter att agera för att skydda barnet. Samma skyddsperspektiv bör omfatta syskon och andra barn i samma hushåll när det finns anledning att anta att även de riskerar att utsättas.

Samtidigt finns en risk att fler och mer långvariga och återkommande rättsliga processer påverkar barns trygghet och stabilitet negativt. Det kan exempelvis uppstå situationer där närstående driver processer om umgänge trots att barnet inte önskar kontakt. Att frågan om umgängesbegränsning dessutom ska övervägas var tredje månad riskerar att medföra en betydande administrativ belastning för socialtjänsten, samtidigt som det kan skapa oro och bristande stabilitet för barnet. Återkommande processer kan påverka vården negativt och bidra till ökad konfliktnivå kring barnet. Vid upprepade prövningar finns en risk att barnet "ger upp" och att förändringsmotivationen i vården skadas. Det bör därför övervägas om det finns behov av någon form av tidsfrist eller spärr för att förhindra att sådana processer kan pågå i stort sett utan uppehåll under en mycket lång tid av vårdens genomförande.

Göteborgs Stad vill också uppmärksamma att varken barn, vårdnadshavare, syskon eller andra närstående i dagsläget har rätt till offentligt biträde i umgängesfrågor. I utkastet till lagrådsremissen För barns rättigheter och trygghet - en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga, föreslås att offentligt biträde ska förordnas för barn, vårdnadshavare och föräldrar med umgängesrätt i dessa mål om behov inte antas saknas. Vad som gäller för syskon och andra närstående behöver tydliggöras.

Göteborgs Stad vill även framhålla att det finns en risk att förslaget leder till att närstående får tillgång till uppgifter som de inte har rätt att känna till. Prövningen av umgängesfrågor ska utgå från barnets bästa och det kan i vissa fall vara svårt att närmare redovisa skälen för att ett visst umgänge inte bedöms vara förenligt med barnets bästa utan att samtidigt röja uppgifter som omfattas av sekretess och härrör till grunderna för själva omhändertagandet. Detta kan exempelvis aktualiseras när

det finns begränsningar i umgänget med vårdnadshavare eller föräldrar och socialtjänsten bedömer att det finns en risk för att närstående används för att få information om barnet eller dess vistelseort. Förslaget väcker därför frågor om hur barnets behov av skydd och sekretess ska kunna förenas med närståendes rätt till insyn och möjlighet att få sin sak prövad.

Risker med åklagares subsidiära rätt att fatta beslut om omedelbart omhändertagande

Vad gäller förslaget om att åklagare i vissa fall ska kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande instämmer Göteborgs Stad i utredningens bedömning, att det skulle kunna innebära negativa konsekvenser för barn och unga. Det framgår också av utredningen att en sådan ordning skulle kunna leda till ökade kostnader för det allmänna i form av utbildningar för åklagarna och ökad byråkrati utan att det skulle fylla någon väsentlig funktion. I en storstad som Göteborg med fungerande socialjour bedöms sannolikheten för att situationer där socialtjänsten inte kan nå vara obefintlig. Göteborgs socialjour har beredskap dygnet runt för akuta ärenden, vilket gör åklagares subsidiära befogenhet överflödigt och potentiellt skadlig för barns rättssäkerhet.

Göteborgs Stad bedömer att de risker som tas upp av utredningen avseende att beslut som fattas av en åklagare kan komma att uppfattas som en bestraffning behöver tas på allvar. Detta bland annat eftersom Åklagarmyndighetens uppdrag utgår från att skydda samhället i första hand och att det då kan komma att vägas in även vid ett omedelbart omhändertagande, som har till huvudsakligt syfte att skydda ett barn eller en ung person. Socialtjänsten kan ha kännedom om barnet och familjen genom tidigare utredningar och insatser. Av betänkandet framgår att åklagare saknar tillgång till socialtjänstens journaler, helhetsbild av barnets situation och inte heller har möjlighet att praktiskt verkställa ett omedelbart omhändertagande eller ordna en placering. Det finns därför en risk att beslut fattas på ett otillräckligt beslutsunderlag, vilket riskerar att skada tilliten till både socialtjänsten och rättsväsendet.

Förslaget riskerar även att skapa otydlighet kring ansvarsfördelningen mellan socialtjänst och rättsväsende. Mot bakgrund av de risker förslaget medför och att det inte heller bedöms finnas ett behov av ett sådant beslutsfattande anser Göteborgs Stad att förslaget bör avstyrkas.

Obligatorisk domstolsprövning för beslut om fortsatt vård enligt 3 § LVU

Av utredningen framgår att den rättsliga kontrollen av tvångsvården är betydligt svagare i LVU än när någon vårdas enligt lagen om vård av missbrukare eller lag om psykiatrisk tvångsvård. För att ett barn själv ska kunna begära vårdens upphörande och även överklaga de omprövningsbeslut som socialnämnden fattar var sjätte månad när vården sker med stöd av 3 § LVU krävs att barnet är över 15 år, eller företräds av ett offentligt biträde och ställföreträdare. Enligt utredningens bedömning är detta inte tillräckligt för att tillgodose barnets rättssäkerhet, särskilt inte när vården enligt 3 § kan innebära ett frihetsberövande. Utredningen anser att det ska ligga på det allmänna att säkerställa att ett omhändertagande för vård enligt 3 § LVU underställs en regelbunden rättslig prövning och inte pågår om det inte är nödvändigt och till barnets eller den unges bästa.

Göteborgs Stad bedömer att det finns en risk för att frekventa domstolsprövningar kan komma att påverka kontinuiteten och tryggheten i vården negativt. Återkommande rättsprocesser kan innebära psykiska påfrestningar för barnet och påverka förutsättningarna för att barnet kan tillgodogöra sig vården. Det finns även

en risk att vårdnadshavare tappar motivation när processerna upplevs som utdragna och upprepande.

Göteborgs Stad bedömer i likhet med utredningen det vara angeläget att barn och unga har möjlighet att få beslut om tvångsvård prövade på ett rättssäkert sätt. Enligt Göteborgs Stad är det dock allt för långtgående att kräva att samtliga omprövningar av vård automatiskt ska prövas av domstol. Många barn, unga och vårdnadshavare upplever domstolsprocesser som belastande och har inget önskemål om en sådan prövning. Göteborgs Stad bedömer därför att förslaget om obligatorisk domstolsprövning av omprövningsbesluten bör avstyrkas. Däremot anser Göteborgs Stad att förslaget att införa rätt till offentligt biträde även i omprövningsärenden är ett väl avvägt förslag för att ge barn och unga möjlighet att få stöd i att föra fram sina synpunkter och även överklaga ett beslut att inte låta vården upphöra.

Otillräcklig finansiering av förslagen

Flera av utredningens förslag om förändringar i lagstiftningen handlar om förtydliganden av förhållanden som är otydliga eller som redan kan anses gälla. För kommunerna innebär dock flera av utredningens förslag en tydlig ambitionshöjning och nya krav som sannolikt kommer att medföra ökade kostnader. Sammanfattningsvis bedömer Göteborgs Stad att utredningens kostnadsberäkningar underskattar de ekonomiska konsekvenserna av förslagen och att finansieringsprincipen behöver tillämpas fullt ut. Göteborgs Stad bedömer att förslagen kommer att medföra behov av ytterligare resurser utöver vad som redovisas i betänkandet.

Göteborgs Stad vill samtidigt framhålla vikten av att de nya uppgifterna inte leder till att socialtjänstens kärnuppgifter försvagas. För Göteborg är det särskilt viktigt att uppföljning av placerade barn, kontinuitet i kontakten med socialsekreterare och andra skyddande insatser kan bedrivas med hög kvalitet. Barnets rätt till trygghet och stabilitet förutsätter att socialtjänstens resurser och organisation i första hand används för det direkta arbetet med barn och familjer och inte binds upp av en ökad administrativ belastning.

Obligatorisk domstolsprövning var sjätte månad vid omprövning av vård

Utredningen bedömer att förslaget om obligatorisk domstolsprövning var sjätte månad vid omprövning av vård enligt 3 § LVU kommer att medföra en viss kostnadsökning för kommunernas socialtjänst. Kommunerna beräknas få ökade kostnader för deltagande i muntliga förhandlingar i domstol, vilket av utredningen uppskattas ta mellan 4 och 8 timmar per ärende. Göteborgs Stad vill dock framhålla att utöver den direkta tidsåtgången för deltagande i domstolsförhandlingar tillkommer kostnader för förberedelser, samordning med bland annat offentliga biträden och eventuellt juridiskt stöd.

Socialnämndernas erfarenheter visar att domstolsprövningar ofta leder till mer komplexa bedömningar, vilket kräver ökade resurser i berörda ärenden. Dessa arbetsmoment tillkommer utifrån förslaget och även dessa delar behöver kostnadsberäknas för att kommunernas kostnader för genomförande ska täckas.

Särskilda socialsekreterare ska ansvara för kontakten med vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet

Förslaget om att utse en särskild socialsekreterare för kontakten med vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet kommer att innebära ökade arbetsinsatser för kommunernas socialtjänster. Trots att utredningen menar att

förslaget inte nödvändigtvis innebär nya arbetsuppgifter för socialtjänsten, är det troligt att det i praktiken kommer att kräva nyrekrytering eller omfördelning av befintliga resurser för genomförandet. Utredningen understryker att kommuners olika storlek och förutsättningar gör att rollen i vissa fall kan kombineras med andra arbetsuppgifter. I stora kommuner som Göteborg behöver rollen sannolikt renodlas för att säkerställa kvalitet och kontinuitet.

Göteborgs Stad bedömer att det inte är lämpligt att familjehemssekreterarna ansvarar för kontakten med vårdnadshavaren, eftersom deras huvudsakliga uppdrag är att stödja familjehemmet och säkerställa att placeringen tillgodoser barnets individuella behov. Om familjehemssekreteraren även ska hantera kontakten med vårdnadshavare riskerar det att skapa otydlighet i roller och ansvarsfördelning, som i förlängningen kan leda till försämrad kvalitet i stödet till familjehemmet.

Att omfördela befintliga resurser utan att andra verksamhetsområden påverkas negativt bedöms inte vara möjligt, särskilt med tanke på att utredningen förespråkar att den särskilda socialsekreteraren inte heller bör vara samma person som barnsekreteraren.

Under 2025 var cirka 1 200 unika barn från Göteborg placerade i någon form av heldygnsvård. Hur många av dessa barn som har två vårdnadshavare är inte känt. Även om socialnämnderna redan utifrån nuvarande lagstiftning har ansvar för att ge vårdnadshavare det stöd och den hjälp de behöver måste utredningens förslag ändå ses som en kraftig ambitionshöjning av arbetet. Ett genomförande av förslaget kommer att medföra förändringar i socialnämndernas arbete. Göteborgs Stad bedömer att det behövs ytterligare beräkningar av de resursmässiga konsekvenserna av förslaget, både avseende behovet av tillkommande socialsekreterartjänster och en ökad omfattning av stödinsatser till placerade barns vårdnadshavare. Detta är en förutsättning för att kommunernas ökade kostnader ska kunna finansieras och för att förslaget ska få avsett genomslag.

Socialnämndens skyldighet att säkerställa barns och ungas rätt till umgänge med syskon och andra närstående

Den tydligare regleringen av umgängesrätt för syskon och andra närstående som föreslås föras in i 14 § LVU kan leda till en större administrativ belastning för socialnämnden. Även om utredningen bedömer kostnadsökningen som marginell, kan det i praktiken innebära fler formella beslut om umgängesbegränsning och fler överklaganden. Dessutom riskerar den breda definitionen av "andra närstående" att utvidga kretsen av berörda parter, vilket kan leda till fler och mer komplexa ärenden att planera genomförandet för. Detta medför ökad tidsåtgång och större resursbehov, vilket behöver kostnadsberäknas.

Ökad användning av sakkunniga

Ytterligare ett förslag som utredningen lägger fram är att sakkunniga inom områden som barn- och ungdomspsykiatri, barnmedicin och psykologi ska användas i större utsträckning i LVU-processen. Detta förväntas leda till ökade kostnader främst för domstolarna och Socialstyrelsen. Även om de direkta kostnaderna främst bedöms uppstå för domstolarna, Åklagarmyndigheten och Socialstyrelsen kan förslaget även medföra ökade kostnader för kommunerna. Detta gäller framför allt kostnader för att anlita sakkunniga, inhämtande av kompletterande medicinska eller psykologiska bedömningar samt den ökade administration och handläggning som följer av ett större inslag av extern expertkunskap i LVU-processen.

Oklarheter i förhållande till andra förslag inom området och behov av en bred och samlad översyn av regelområdet

I utredningen föreslås att förutsättningarna för att vård enligt LVU ska upphöra ska prövas i tre led. I det första ledet av prövningen bedöms om det skadliga hemförhållandet eller det egna beteendet har förändrats så pass mycket att en påtaglig risk för skada inte längre skulle uppstå om vården upphörde. För vård enligt 2 § LVU (hemförhållanden) behålls kravet på en varaktig och genomgripande förändring, medan det för vård enligt 3 § LVU (eget beteende) införs ett förtydligat krav på att beteendet ska ha upphört och situationen vara stabil. Det andra ledet innebär en prövning av om vården alltför är nödvändig och till barnets eller den unges bästa och i det tredje ledet prövas slutligen om den nödvändiga vården kan ges med samtycke på frivillig väg.

I det utkast till lagrådsremiss som överlämnades i december 2025, För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga, föreslås att vård enligt 2 § LVU ska kunna fortsätta på grund av barnets anknytning till familjehemmet, även om de ursprungliga bristerna i barnets föräldrahem har åtgärdats. För prövningar om vårdens upphörande enligt 2 § LVU innebär nu aktuellt förslag snarare en prövning i fyra led. Hur förslaget om kvarboende i ett familjehem på grund av anknytning förhåller sig till förslaget om en prövning i tre led är dock inte helt klarlagt. Detta behöver tydliggöras i det fortsatta utredningsarbetet.

Dessa oklarheter aktualiserar återigen frågan om behovet av en bred och samlad översyn av regelområdet. Kommunstyrelsen har tidigare framfört ett sådant behov i samband med utredningen Barnets bästa när vård enligt LVU upphör (Ds 2021:7) samt Utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet - En ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga. Ett flertal utredningar och lagstiftningsinitiativ inom den sociala barn- och ungdomsvården har genomförts de senaste åren och bedrivs delvis också parallellt. Flera centrala frågor som behöver ses i relation till varandra behandlas i separata processer, vilket bedöms vara olyckligt. Den i grunden positiva förändring som kan följa av de sammantagna förslagen skulle enligt kommunstyrelsens bedömning behöva övervägas i ett mer övergripande och sammanhållet utredningsarbete, något som således fortfarande saknas. Därmed kvarstår behovet av en större utredning som omfattar både den frivillighet som ryms i socialtjänstlagen och tvånget i LVU, och som behandlar frågor som rör både barn och ungdomar. Göteborgs Stad bedömer att de överväganden som kommunstyrelsen tidigare framfört fortfarande är giltiga och bör beaktas i det fortsatta arbetet.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2026-06-18

Ärendenummer SLK-2026-00334

Handläggare

Britta Timan, Anna Frykestig, Ellinor Malmberg

Telefon: 031-360 04 56

E-post: britta.timan@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Socialdepartementet - Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över remiss Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8), i enlighet med bilaga 3 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Socialdepartementet.

Sammanfattning

Göteborgs Stad har den 18 mars 2026 erhållit rubricerat betänkande på remiss. Yttrandet ska vara Socialdepartementet tillhanda senast den 19 augusti 2026.

Utredningen har haft i uppdrag att stärka barnrättsperspektivet i lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och föreslår flera förtydliganden och förändringar som syftar till att öka skyddet och rättssäkerheten för barn och unga. Förslagen berör bland annat umgänge med syskon och andra närstående, förutsättningar för när ett omhändertagande av vård ska upphöra, utökade möjligheter att besluta om uppföljning av ett barns situation samt behov av ökad sakkunskap i LVU-ärenden. Vissa av förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2027, medan andra är planerade att införas först den 1 januari 2028.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positiv till de förslag som lämnas i utredningen och föreslår att kommunstyrelsen tillstyrker samtliga förslag utom förslagen gällande åklagares möjlighet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande och obligatorisk domstolsprövning av de omprövningsbeslut som fattas var sjätte månad när vården sker enligt 3 § LVU. Stadsledningskontoret lämnar också ett antal synpunkter vilka bör omhändertas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Flera av utredningens förslag om förändringar i lagstiftningen handlar om förtydliganden av förhållanden som är otydliga eller som redan kan anses gälla. För kommunerna innebär dock flera av utredningens förslag en tydlig ambitionshöjning och nya krav som sannolikt kommer att medföra ökade kostnader. Sammanfattningsvis bedömer stadsledningskontoret att utredningens kostnadsberäkningar underskattar de ekonomiska konsekvenserna av förslagen och att finansieringsprincipen behöver tillämpas fullt ut. Stadsledningskontoret bedömer att förslagen kommer att medföra behov av ytterligare resurser utöver vad som redovisas i betänkandet.

Obligatorisk domstolsprövning var sjätte månad vid omprövning av vård

Utredningen bedömer att förslaget om obligatorisk domstolsprövning var sjätte månad vid omprövning av vård enligt 3 § LVU kommer att medföra en viss kostnadsökning för kommunernas socialnämnder. Kommunerna beräknas få ökade kostnader för deltagande i muntliga förhandlingar i domstol, vilket av utredningen uppskattas ta mellan 4 och 8 timmar per ärende. Stadsledningskontoret vill dock framhålla att utöver den direkta tidsåtgången för deltagande i domstolsförhandlingar tillkommer kostnader för förberedelser, samordning med bland annat offentliga biträden och eventuellt juridiskt stöd. Socialnämndernas erfarenheter visar att domstolsprövningar ofta leder till mer komplexa bedömningar, vilket kräver ökade resurser i berörda ärenden. Dessa arbetsmoment tillkommer utifrån förslaget och även dessa delar behöver kostnadsberäknas för att kommunernas kostnader för genomförande ska täckas.

Särskilda socialsekreterare ska ansvara för kontakten med vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet

Förslaget om att utse en särskild socialsekreterare för kontakten med vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet kommer att innebära ökade arbetsinsatser för kommunernas socialtjänster. Trots att utredningen menar att förslaget inte nödvändigtvis innebär nya arbetsuppgifter för socialtjänsten, är det troligt att det i praktiken kommer att kräva nyrekrytering eller omfördelning av befintliga resurser för genomförandet av förslaget. Utredningen understryker att kommuners olika storlek och förutsättningar gör att rollen i vissa fall kan kombineras med andra arbetsuppgifter. I stora kommuner som Göteborg behöver sannolikt rollen renodlas för att säkerställa kvalitet och kontinuitet. Socialnämnderna bedömer att det inte är lämpligt att familjehemssekreterarna ansvarar för kontakten med vårdnadshavaren, eftersom deras huvudsakliga uppdrag är att stödja familjehemmet och säkerställa att placeringen tillgodoser barnets individuella behov. Om familjehemssekreteraren även ska hantera kontakten med vårdnadshavare riskerar det att skapa otydlighet i roller och ansvarsfördelning, som i förlängningen kan leda till försämrad kvalitet i stödet till familjehemmet. Att omfördela befintliga resurser utan att andra verksamhetsområden påverkas negativt bedöms inte vara möjligt, särskilt med tanke på att utredningen förespråkar att den särskilda socialsekreteraren inte heller bör vara samma person som barnsekreteraren.

Under 2025 var cirka 1 200 unika barn från Göteborg placerade i någon form av heldygnsvård. Hur många av dessa barn som har två vårdnadshavare är inte känt. Även om socialnämnderna redan utifrån nuvarande lagstiftning har ansvar för att ge vårdnadshavare det stöd och den hjälp de behöver, måste utredningens förslag ändå ses som en kraftig ambitionshöjning av arbetet. Ett genomförande av förslaget kommer att medföra förändringar i socialnämndernas arbete. Stadsledningskontoret bedömer att det behövs ytterligare beräkningar av de resursmässiga konsekvenserna av förslaget, både avseende behovet av tillkommande socialsekreterartjänster och en ökad omfattning av stödinsatser till placerade barns vårdnadshavare. Detta är en förutsättning för att kommunernas ökade kostnader ska kunna finansieras och för att förslaget ska få avsett genomslag.

Socialnämndens skyldighet att säkerställa barns och ungas rätt till umgänge med syskon och andra närstående

Den tydligare regleringen av umgängerätt för syskon och andra närstående som föreslås föras in i 14 § LVU kan leda till en större administrativ belastning för socialnämnden.

Även om utredningen bedömer kostnadsökningen som marginell, kan det i praktiken innebära fler formella beslut om umgängesbegränsning och fler överklaganden. Dessutom riskerar den breda definitionen av ”andra närstående” att utvidga kretsen av berörda parter, vilket kan leda till fler och mer komplexa ärenden att planera genomförandet för. Detta medför ökad tidsåtgång och större resursbehov, vilket behöver kostnadsberäknas.

Ökad användning av sakkunniga

Ytterligare ett förslag som utredningen lägger fram är att sakkunniga inom områden som barn- och ungdomspsykiatri, barnmedicin och psykologi ska användas i större utsträckning i LVU-processen. Detta förväntas leda till ökade kostnader främst för domstolarna och Socialstyrelsen. Även om de direkta kostnaderna främst bedöms uppstå för domstolarna, Åklagarmyndigheten och Socialstyrelsen kan förslaget även medföra ökade kostnader för socialnämnderna. Detta gäller framför allt kostnader för att anlita sakkunniga, inhämtande av kompletterande medicinska eller psykologiska bedömningar samt den ökade administration och handläggning som följer av ett större inslag av extern expertkunskap i LVU-processen.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Sammanfattningsvis bedömer stadsledningskontoret, i likhet med socialnämnderna Centrum och Hisingen, att majoriteten av förslagen i betänkandet kan få positiv påverkan ur en social dimension. Förslagen bedöms stärka rättigheterna för samhällets mest utsatta barn och unga, främja familjeåterförening och förbättra rättssäkerheten i ingripande myndighetsprocesser. Förslagen bedöms också innebära positiva förändringar för föräldrar, syskon och andra närstående.

Barns mänskliga rättigheter och principen om barnets bästa

Förslagen i utredningen syftar till att ge principen om barnets bästa ett tydligare genomslag i lagstiftningen och i tillämpningen av LVU. Beslut och åtgärder ska utgå från vad som är bäst för barnet eller den unge och att barns rätt att komma till tals samt få sina behov av skydd, trygghet och stabilitet tillgodosedda ska stärkas. Stadsledningskontoret gör bedömningen att förslagen sammantaget stärker genomförandet av barnkonventionen och svensk lagstiftning om barnets rättigheter.

Förslaget om ökat skydd för syskon kan få betydelse för barn som lever i hedersrelaterade sammanhang. Förslaget bedöms kunna bidra till att barn som riskerar exempelvis barnäktenskap eller könsstympning identifieras tidigare och får samhällets skydd i tid. Därigenom stärks skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck samt barns grundläggande mänskliga rättigheter.

Barns livsmiljö

Genom att stärka barns möjligheter att få skydd, vård och uppföljning när de behöver det kan förslagen indirekt bidra till att motverka social utsatthet och de negativa konsekvenser som ofta följer av social exkludering. Förslagen påverkar även barns livsmiljö genom att skapa bättre förutsättningar för välgrundade beslut om vård, umgänge, återförening och uppföljning efter avslutad vård.

Syftet är att barn ska kunna växa upp under trygga och stabila förhållanden där deras behov av omsorg, skydd och utveckling tillgodoses.

Jämlikhet och jämställdhet

Förslagen innebär tydligare bedömningsgrunder och ökad tillgång till sakkunskap i hela landet. Detta skapar förutsättningar för en mer likvärdig rättstillämpning som är mindre beroende av den enskilda kommunens storlek eller ekonomiska förutsättningar.

Sammantaget bedöms förslagen därmed bidra till ökad jämlikhet mellan barn och unga som omfattas av lagstiftningen.

Stadsledningskontoret bedömer att förslagen inte innebär någon skillnad i behandling mellan flickor och pojkar, utan syftar till att stärka skyddet och rättssäkerheten för alla barn och unga. Några särskilda konsekvenser för jämställdheten mellan könen har inte identifierats.

Nationella minoriteter och diskrimineringsgrunder

Utredningen redovisar inga särskilda konsekvenser för de nationella minoriteternas rättigheter och lämnar inte heller några särskilda förslag riktade till grupper utifrån diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, ålder eller funktionsnedsättning. Förslagen är generellt utformade och syftar till att stärka rättssäkerheten och skyddet för alla barn och unga som omfattas av lagstiftningen. Utgångspunkten är att barns rättigheter ska tillgodoses på lika villkor och utan diskriminering.

Samtidigt kan förslaget om ökad sakkunskap i processen bidra till mer träffsäkra bedömningar av barns vårdbehov. För barn med till exempel funktionsnedsättningar eller psykiatrisk problematik kan ökad tillgång till expertkunskap från exempelvis psykologer och barnpsykiatriker stärka underlagen för bedömningar och bidra till att vård och insatser bättre anpassas utifrån barnets individuella behov.

Personlig integritet

Förslagen innehåller flera åtgärder som påverkar den personliga integriteten och innebär därför en avvägning mellan barnets behov av skydd och trygghet och vårdnadshavares och familjers rätt till integritet. Detta gäller bland annat reglerna om drogtester inför umgänge och vid bedömningar av vårdens upphörande samt den föreslagna förlängningen av uppföljningstiden efter avslutad vård. Utredningen betonar att sådana åtgärder ska föregås av individuella behovs- och proportionalitetsbedömningar och omges av rättssäkerhetsgarantier, såsom möjlighet till domstolsprövning. Stadsledningskontoret delar utredningens bedömning att förslagen kan bidra till mer välgrundade bedömningar av barnets situation samtidigt som den enskildes rättigheter värnas. Genomgående ges barnets bästa en mer framträdande ställning i lagstiftningen och ska utgöra en central utgångspunkt vid bedömningar av såväl vårdens innehåll som vårdens upphörande.

Bilagor som ingår i beslutsunderlaget

1. Sammanfattning av SOU 2026:8
2. Sammanställning över betänkandets förslag och bedömningar
3. Förslag till yttrande

Beskrivning av ärendet

Göteborgs Stad har den 18 mars 2026 erhållit rubricerat betänkande på remiss. Yttrandet ska vara Socialdepartementet tillhanda senast den 19 augusti 2026.

Remissen har översänts till socialnämnderna Centrum och Hisingen för yttrande. Remissen har även skickats även till socialnämnderna Nordost och Sydväst för kännedom och eget ställningstagande till ett eventuellt yttrande. Yttrande har inkommit från socialnämnderna Centrum och Hisingen. Remissinstansernas yttranden sammanfattas under rubriken Nämndernas synpunkter. Yttrandena finns sin helhet på stadsledningskontoret.

Sammanfattning av betänkandets huvudsakliga överväganden och förslag

Ökad sakkunskap i LVU-processen

Sakkunskap inom ramen för socialtjänstens utredning

Utredningen gör bedömningen att socialtjänsten besitter den centrala sakkunskap som krävs i ärenden och mål enligt LVU men att det finns ett behov av att tillföra kompletterande sakkunskap från andra professioner i större utsträckning än vad som sker i dag. Sakkunskap bör tillföras ärenden i ett så tidigt skede som möjligt. Det innebär att socialnämnder behöver ha god tillgång till såväl sakkunniga som kan bistå med expertkunskap av generell karaktär som uppgifter från externa aktörer som har kunskap om det enskilda barnet eller den unge. En sakkunnig bör ha en rådgivande funktion och utifrån sin expertkompetens bidra med kunskap och erfarenhet.

Utredningen föreslår att socialnämndens ansökan om omhändertagande för vård i fortsättningen ska innehålla läkarintyg eller andra motsvarande handlingar om det behövs för att bedöma barnets vårdbehov, vilket syftar till att ge domstolen möjlighet att göra en självständig värdering av expertunderlaget. För att hantera den tidsnöd som ofta uppstår vid akuta ingripanden föreslås att myndigheter och yrkesverksamma blir skyldiga att lämna uppgifter till socialnämnden inom den tid som nämnden anvisar vid beslut om omedelbara omhändertaganden. Kvaliteten på beslutsunderlaget ska ytterligare stärkas genom att socialnämnden vid inhämtande av muntlig information blir skyldig att kontrollera med uppgiftslämnaren att anteckningarna är korrekta och dokumentera att kontrollen har gjorts.

Sakkunskap i domstolsprocessen

Utredningen framhåller också att det är viktigt att domstolarna vid behov har tillgång till sakkunniga som kan bistå rätten med kompetens inom exempelvis medicin, psykiatri eller psykologi. Utredningen föreslår därför att förvaltningsrätter och kammarrätter ska höra sakkunniga eller hämta in skriftliga yttranden när det bedöms nödvändigt för en välgrundad bedömning, där rätten själv avgör behovet utifrån målets karaktär.

Socialstyrelsen ska förordna särskilda sakkunniga

För att säkerställa tillgången till kvalificerad expertis ska Socialstyrelsen förordna särskilda sakkunniga för viss tid, däribland specialister inom barn- och ungdomspsykiatri och barnmedicin samt legitimerade psykologer och psykoterapeuter med relevant erfarenhet.

Aklagares möjlighet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande

Aklagare bör inte ges möjlighet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande

Utredningen gör bedömningen att åklagare som huvudregel inte bör ges befogenhet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU. Det saknas brister i nuvarande system som skulle åtgärdas genom en sådan förändring. Nuvarande organisation med socialjourer fungerar i huvudsak väl. Utredningen ser tvärtom allvarliga risker med att ge åklagare denna befogenhet, däribland risken för felaktiga beslut på grund av bristande kompetens inom barnavård, skadat förtroende för socialtjänsten och att lagstiftningen riskerar att uppfattas som en strafflagstiftning snarare än en skyddslagstiftning.

Utredningen har trots detta lagt fram ett lagförslag i frågan, eftersom den enligt sina direktiv uttryckligen varit ålagd att presentera ett förslag på hur en sådan ordning skulle kunna utformas, oavsett vilket ställningstagande som i övrigt gjorts. Det förslag som utredningen utifrån ovanstående presenterar innebär en mycket begränsad och subsidiär befogenhet för åklagare att fatta ett interimistiskt beslut om omedelbart omhändertagande för tillfällig vård. Befogenheten föreslås endast gälla i extrema undantagsfall när en behörig beslutsfattare inom socialtjänsten inte kan nå inom skälig tid och situationen är så akut att barnet uppenbarligen riskerar att lida allvarlig skada. Ett sådant beslut föreslås gälla i högst 24 timmar och ska utan dröjsmål överlämnas till socialnämnden, som därefter omgående måste ta ställning till om omhändertagandet ska bestå eller upphöra.

Polismyndigheten ska informera sina anställda om hur man kommer i kontakt med socialjouren

Som ett alternativt sätt att lösa praktiska problem i akuta situationer föreslås att Polismyndigheten ska genomföra en informationsinsats bland sina anställda. Det finns en bristande kunskap inom polisen om att man via SOS Alarm snabbt kan komma i kontakt med kommunernas socialjourer. Genom att säkerställa att polisen vet hur de når socialtjänsten utanför kontorstid att man kan förbättra skyddet för barn på ett mer ändamålsenligt sätt än genom att ändra åklagares juridiska befogenheter.

Tidsfrister vid beslut om omedelbart omhändertagande och verkställighet av vård

Underställan ska ske utan onödigt dröjsmål

Utredningen föreslår att socialnämndens beslut om omedelbart omhändertagande i fortsättningen ska underställas förvaltningsrätten utan onödigt dröjsmål och senast inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Huvudregeln bör vara att underställan sker så snart det är möjligt, normalt samma dag eller dagen efter beslutet. Samtidigt föreslås ett undantag där ett dröjsmål inte ska anses som onödigt om det är sannolikt att beslutet annars inte kan verkställas på grund av att barnet befaras hålla sig undan eller hållas undan. Som ett komplement föreslås en ny bestämmelse som ger socialnämnden rätt att i dessa specifika undantagssituationer avvakta med att underrätta parterna om beslutet fram till dess att det har underställts rätten. Detta motiveras av behovet av att säkerställa att barn som bedömts vara i akut behov av skydd inte avviker eller göms undan av vårdnadshavare innan beslutet hunnit verkställas.

Ny regel om verkställighet av beslut om omhändertagande för vård

När det gäller verkställighet av beslut om omhändertagande för vård gör utredningen bedömningen att den nuvarande tidsfristen på fyra veckor som huvudregel bör behållas för att garantera rättssäkerheten och säkerställa att vården inleds så snart som möjligt.

Utredningen föreslår dock att en förlängd tidsfrist på ett år ska införas för de fall där vården inte kan påbörjas på grund av att barnet håller sig undan eller hålls undan, oavsett om barnet befinner sig i Sverige eller i ett annat land. Genom att låta beslutet gälla i ett år undviks behovet av att inleda helt nya och resurskrävande domstolsprocesser så snart ett barn påträffas eller återförs till Sverige.

Förutsättningarna för att ett omhändertagande för vård ska upphöra

Förutsättningarna för att vården ska upphöras ska prövas i tre led

Utredningen föreslår en ny prövning i tre led som syftar till att skapa ökad förutsebarhet och en enhetlig rättstillämpning. Utredningen anser att nuvarande lagstiftning är otydlig, särskilt gällande hur kravet på en varaktig förändring förhåller sig till barnets bästa och möjligheten till frivillig vård, vilket har lett till att tröskeln för att avsluta vård i praktiken ofta blivit högre än för att inleda den.

I det första ledet av den föreslagna prövningen bedöms om det skadliga hemförhållandet eller det egna beteendet har förändrats så pass mycket att en påtaglig risk för skada inte längre skulle uppstå om vården upphörde. För vård enligt 2 § LVU (hemförhållanden) behålls kravet på en *varaktig och genomgripande förändring*, medan det för vård enligt 3 § LVU (eget beteende) införs ett förtydligat krav på att *beteendet ska ha upphört och situationen vara stabil*.

Det andra ledet innebär en prövning av om vården alltså är *nödvändig och till barnets eller den unges bästa*. Ett omhändertagande ska kunna upphöra om vården inte längre bedöms vara till barnets bästa, även om de ursprungliga problemen i hemmet inte är helt lösta, till exempel om ett äldre barn har en stark vilja att återförenas och risken för skada bedöms vara mindre än de negativa konsekvenserna av en fortsatt placering. Detta skiljer sig från dagens ordning där barnets inställning och en självständig bedömning av barnets bästa ofta får för litet utrymme i förhållande till kraven på föräldrarnas förändring.

I det tredje ledet prövas slutligen om den nödvändiga vården numera kan ges med *samtycke* på frivillig väg, vilket speglar grunderna för hur vård inleds.

Obligatorisk domstolsprövning var sjätte månad vid vård enligt 3 § LVU

Utredningen föreslår också att det ska införas en obligatorisk domstolsprövning var sjätte månad av om vården ska fortsätta för barn och unga som vårdas på grund av eget beteende enligt 3 § LVU. Motiveringen är att dessa omhändertaganden ofta innebär ett faktiskt frihetsberövande och att rättssäkerheten för barn under 15 år är särskilt svag i dagens system, eftersom de inte kan överklaga beslut själva. Denna automatiska överprövning ska säkerställa att socialnämnden arbetar aktivt för vårdens upphörande och förhindra att barn blir kvar i tvångsvård utan rättslig kontroll under lång tid. I lagtexten förtydligas att de halvårsvisa prövningarna är ärenden om vårdens upphörande, vilket garanterar rätten till ett offentligt biträde för både barnet och vårdnadshavarna.

Stärkt skydd och rättssäkerhet vid umgänge och upphörande av ett omhändertagande

Barn och ungas rätt till umgänge med vårdnadshavare, föräldrar, syskon och andra närstående

Utredningen föreslår att socialnämndens ansvar att tillgodose barns och ungas rätt till umgänge i 14 § LVU utvidgas till att uttryckligen omfatta även syskon och andra närstående, utöver föräldrar och vårdnadshavare.

Samtidigt föreslås att den lagstadgade grunden för att begränsa eller reglera ett barns umgänge ändras så att sådana beslut inte längre baseras på vad som är nödvändigt med hänsyn till ”ändamålet med vården”, utan i stället utgår från vad som är nödvändigt med hänsyn till barnets bästa. Motiveringen är att det nuvarande begreppet anses otydligt och att en direkt hänvisning till barnets bästa skapar bättre förutsättningar för rättssäkra bedömningar där barnets behov av trygghet vägs mot vikten av att upprätthålla familjeband.

Vidare föreslås att syskon och andra närstående ges en lagstadgad rätt att överklaga beslut om umgängesbegränsning till allmän förvaltningsdomstol.

Socialnämnden ska ha rätt att inhämta uppgifter under hela vårdtiden

För att stärka underlaget vid dessa bedömningar föreslås en ny bestämmelse, 11 a § LVU, som ger socialnämnden rätt att hämta in uppgifter från externa aktörer såsom hälso- och sjukvård och skola under hela vårdtiden, även när det inte pågår en formell utredning. Detta motsvaras av en uppgiftsskyldighet för berörda myndigheter och yrkesverksamma för att säkerställa att socialtjänsten löpande kan utforma vården och umgänget på ett tryggt sätt.

Socialnämnden ska vara skyldig att fatta beslut om drogtest av vårdnadshavare eller föräldrar om det finns anledning till det

När det gäller drogtestar gör utredningen bedömningen att dessa inte bör göras obligatoriska i den meningen att en behovs- eller proportionalitetsbedömning slopas, då detta skulle strida mot grundläggande rättsprinciper. I stället föreslås att socialnämnden ska vara skyldig att fatta beslut om drogtest av vårdnadshavare eller föräldrar om det finns anledning till det och mindre ingripande åtgärder inte räcker. Förslaget innebär också att en uttrycklig skyldighet för den enskilde att underkasta sig testet införs i lagtexten för att understryka vikten av medverkan, även om testet inte ska kunna genomdrivas med tvång. För att undanröja praktiska hinder föreslås att regionen blir skyldig att erbjuda provtagningen på socialnämndens initiativ, medan kostnaden ska bäras av kommunen. Dessutom föreslås att beslut om drogtest ska kunna överklagas till domstol.

Socialnämnden ska vara skyldig att utse en särskild socialsekreterare med ansvar för kontakten med vårdnadshavare

Utredningen föreslår också åtgärder för att stärka samverkan och stödet till vårdnadshavare i syfte att främja återförening. Socialnämnden föreslås bli skyldig att utse en särskild socialsekreterare med ansvar för kontakten med vårdnadshavare när ett barn placerats utanför hemmet, för att säkerställa att de får det råd och stöd de behöver. Det föreslås även ett tillägg i socialtjänstförordningen som innebär att vårdplanen ska innehålla en konkret beskrivning av vilka förändringar som krävs hos vårdnadshavaren för en återförening och vilket stöd kommunen erbjuder för att möjliggöra detta.

Uppföljning av ett barns situation

Uppföljning vid LVU

Utredningen föreslår att tiden för den obligatoriska uppföljningen efter att ett omhändertagande för vård enligt LVU har upphört ska förlängas från nuvarande sex månader till ett år.

Motiveringen är att de föreslagna ändringarna i förutsättningarna för vårdens upphörande skapar ett behov av en längre kontrollperiod för att säkerställa att barnets situation förblir trygg och stabil under ett helt kalenderår, vilket inkluderar kritiska faser som skolgång och ledigheter.

Uppföljning enligt SoL

När det gäller uppföljning enligt (SoL) gör utredningen bedömningen att tidsgränsen bör ligga kvar på sex månader, då dessa insatser bygger på frivillighet och ett längre ingrepp inte anses proportionerligt. Utredningen föreslår dock att lagtexten förtydligas så att det framgår att uppföljning utan samtycke förutsätter att socialnämnden faktiskt har erbjudit en insats som barnet eller vårdnadshavaren har avvisat. Vidare föreslås en utvidgning av möjligheten till uppföljning så att den även inbegriper situationer där omfattande insatser i hemmet, som intensiv familjebehandling, har upphört oplanerat. I stället för att göra uppföljningen helt obligatorisk i SoL-ärenden föreslås en skyldighet för socialnämnden att överväga att fatta beslut om uppföljning när en utredning avslutas utan insats eller när en placering eller intensiv heminsats avbryts.

Ingen uppgiftsskyldighet under uppföljning

Utredningen gör bedömningen att det inte ska införas någon tvingande uppgiftsskyldighet för utomstående aktörer som skola eller hälso- och sjukvård under uppföljningstiden. Utredningen betonar vikten av att upprätthålla en tydlig gräns mellan utredning och uppföljning för att värna den enskildes integritet. Om socialnämnden inte kan få tillräcklig information för att bedöma barnets säkerhet bör en formell utredning inledas i stället.

Ansaret för uppföljning vid en flytt över kommungränser

Slutligen föreslås en ny bestämmelse i 29 kap. SoL för att klargöra ansvarsfördelningen mellan kommuner vid flytt. Förslaget innebär att den ursprungliga kommunen, som fattade det beslut som föranledde uppföljningen, behåller det formella ansaret även om barnet byter bosättningskommun, medan den nya kommunen blir skyldig att bistå vid behov.

Omedelbar skyddsbedömning och förhandsbedömning ska omfatta även syskon eller andra barn i samma hem

Utredningen gör bedömningen att syskons utsatthet inte alltid uppmärksammas i tillräcklig utsträckning när ett barn i en familj aktualiseras hos socialtjänsten. Detta är särskilt kritiskt i hederskontexter, där det finns en risk att syskon förs ut ur landet i samband med att myndigheterna ingriper till skydd för ett av barnen. Utredningen föreslår därför en ny bestämmelse i socialtjänstlagen (20 kap. 2 a §) som innebär att socialtjänstens skyldighet att göra en omedelbar skyddsbedömning och en förhandsbedömning även ska omfatta syskon eller andra barn i samma hem om en orosanmälan rör ett barns hemförhållanden.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Utredningen föreslår att merparten av författningsändringarna i LVU, socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen ska träda i kraft den 1 januari 2027. Detta inkluderar även den nya lagen om provtagning av föräldrar och vårdnadshavare samt ändringar i lagen om besöksinskränkningar.

Tre specifika förslag bedöms dock kräva en längre förberedelsestid och föreslås därför träda i kraft först den 1 januari 2028.

Det första gäller införandet av sakkunniga i domstol, där Socialstyrelsen behöver tid för att utforma kvalifikationskrav och upprätta ett register över experter inom områden som barnpsykiatri och barnmedicin. Det andra gäller skyldigheten för socialnämnden att utse en särskild socialsekreterare för vårdnadshavare, vilket innebär att kommunerna måste ges tid att organisera om sitt arbete. Det tredje förslaget rör åklagares befogenhet att besluta om omedelbart omhändertagande, vilket kräver omfattande utbildningsinsatser för hela åklagarkåren innan bestämmelsen kan börja tillämpas.

Nämndernas synpunkter

Nämnderna har lämnat likalydande yttranden varför de redogörs för samlat.

Socialnämnderna Centrum och Hisingen

Nämnderna tillstyrker förslagen med motiveringen att de stärker barnrättsperspektivet och rättssäkerheten genom tydligare reglering av umgänge, vårdens upphörande och uppföljning. Det förväntas bidra till ökad trygghet och förutsägbarhet för barn i utsatta situationer. Även stödet till vårdnadshavare förbättras genom förslaget om en särskild socialsekreterare och mer konkreta vårdplaner, vilket kan öka delaktigheten och förbättra förutsättningarna för återförening.

Nämnderna framhåller dock vissa farhågor gällande de ekonomiska och resursmässiga konsekvenserna av förslagen. Nämnderna anser att utredningens kostnadsberäkningar är underskattade och att de föreslagna förändringarna innebär en tydlig ambitionshöjning som kommer att kräva ytterligare resurser utöver vad som angetts i betänkandet. Särskilt förslaget om att införa en särskild socialsekreterare för vårdnadshavare anses vara resurskrävande. Medan utredningen uppskattar att vissa kommuner behöver anställa motsvarande en heltidstjänst per kommun, framhåller nämnderna att behovet i stora stadsområden är betydligt större. Hisingen hade cirka 320 placerade barn under 2025 och Centrum cirka 220, vilket gör att en enskild tjänst inte bedöms kunna täcka behovet för att säkerställa kvalitet och kontinuitet. Även förslagen om att ett omedelbart omhändertagande för vård enligt 3 § LVU ska underställas förvaltningsrättens prövning var sjätte månad, barns och ungas rätt till umgänge med syskon och andra närstående samt förlängd uppföljningstid bedöms kunna medföra ett större resursbehov än vad som redovisas i betänkandet.

Nämnderna anser vidare att frekventa och obligatoriska domstolsprövningar var sjätte månad vid vård enligt 3 § LVU kan påverka barnets behov av kontinuitet och ro i vården negativt, då återkommande rättsprocesser innebär en psykisk påfrestning för barnet och kan minska vårdnadshavarnas motivation. Därtill riskerar förlängningen av uppföljningstiden till ett år att upplevas som för ingripande och långvarig.

När det gäller förslaget om att ge åklagare en subsidiär befogenhet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande, delar nämnderna den bedömning som görs i utredningen. De bedömer att en sådan ordning inte behövs i en storstad som Göteborg där en socialjour finns tillgänglig dygnet runt. Nämnderna framhåller att beslut fattade av åklagare kan vila på otillräckliga underlag och därmed skada tilliten till socialtjänsten.

Stadsledningskontorets bedömning

Övergripande bedömning

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positiv till de förslag som lämnas i utredningen och föreslår att kommunstyrelsen tillstyrker samtliga förslag utom förslagen gällande åklagares möjlighet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande och obligatorisk domstolsprövning av de omprövningsbeslut som fattas var sjätte månad när vården sker enligt 3 § LVU. Stadsledningskontoret anser att dessa förslag bör avstyrkas.

Stadsledningskontoret ser positivt på förslagen om ökad användning av sakkunniga i processen, förändrade tidsfrister för verkställighet av beslut om omhändertagande samt att socialnämnden ska vara skyldig att utse en särskild socialsekreterare med ansvar för kontakten med vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet. Även förslagen om uppföljning av ett barns situation bedöms vara positivt, liksom förslaget om att reglerna om omedelbar skyddsbedömning och förhandsbedömning ska omfatta även syskon eller andra barn i samma hem. Därutöver bedömer stadsledningskontoret att följande förslag är positiva: att införa en ny bestämmelse om att socialnämnden ska ha rätt att inhämta uppgifter under hela vårdtiden, att socialnämnden ska vara skyldig att fatta beslut om drogtest av vårdnadshavare eller föräldrar om det finns anledning till det samt att vårdplanen ska beskriva vilka förändringar som behövs och vilket stöd en socialnämnd kan erbjuda vårdnadshavarna.

Stadsledningskontoret ser även i huvudsak positivt på förslagen gällande förutsättningarna för att vården ska upphöra ska prövas i tre led samt barn och ungas rätt till umgänge. Vad gäller dessa förslag lämnar stadsledningskontoret dock vissa synpunkter vilka redogörs för nedan.

Stadsledningskontoret bedömer att dessa förslag sammantaget har förutsättningar att bidra till att stärka rättigheterna för samhällets mest utsatta barn och unga, främja familjeåterförening och förbättra rättssäkerheten i ingripande myndighetsprocesser.

Barn och ungas rätt till umgänge med syskon och andra närstående

Stadsledningskontoret delar socialnämndernas bedömning att det är positivt att beslut om att begränsa eller reglera umgänge inte längre ska förutsätta att åtgärden är nödvändig med hänsyn till vårdens ändamål, utan i stället utgå från barnets bästa. Förslaget stärker barnrättsperspektivet och skapar bättre förutsättningar att låta barnets behov av trygghet, skydd och stabilitet vara vägledande vid bedömningen. Det är även positivt att förutsättningarna för att begränsa umgänge med syskon och andra närstående tydliggörs samt att dessa ges rätt att överklaga beslut om umgängesbegränsning. För barn i utsatta situationer kan relationer till syskon och andra viktiga närstående vara betydelsefulla för identitet, kontinuitet och känsla av tillhörighet.

Samtidigt finns en risk att fler och mer långvariga och återkommande rättsliga processer påverkar barns trygghet och stabilitet negativt. Det kan exempelvis uppstå situationer där närstående driver processer om umgänge trots att barnet inte önskar kontakt. Att frågan om umgängesbegränsning dessutom ska övervägas var tredje månad riskerar att medföra en betydande administrativ belastning för socialtjänsten, samtidigt som det kan skapa oro och bristande stabilitet för barnet. Återkommande processer kan påverka vården negativt och bidra till ökad konfliktnivå kring barnet. Vid upprepade prövningar finns en risk att barnet "ger upp" och att förändringsmotivationen i vården skadas.

Det bör därför övervägas om det finns behov av någon form av tidsfrist eller spärr för att förhindra att sådana processer kan pågå i stort sett utan uppehåll under en mycket lång tid av vårdens genomförande.

Stadsledningskontoret vill också uppmärksamma att varken barn, vårdnadshavare, syskon eller andra närstående i dagsläget har rätt till offentligt biträde i umgängesfrågor. I utkastet till lagrådsremissen För barns rättigheter och trygghet - en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga, föreslås att offentligt biträde ska förordnas för barn, vårdnadshavare och föräldrar med umgängesrätt i dessa mål om behov inte antas saknas. Vad som gäller för syskon och andra närstående behöver tydliggöras.

Stadsledningskontoret vill även framhålla att det finns en risk att förslaget leder till att närstående får tillgång till uppgifter som de inte har rätt att känna till. Prövningen av umgängesfrågor ska utgå från barnets bästa och det kan i vissa fall vara svårt att närmare redovisa skälen för att ett visst umgänge inte bedöms vara förenligt med barnets bästa utan att samtidigt röja uppgifter som omfattas av sekretess och härrör till grunderna för själva omhändertagandet. Detta kan exempelvis aktualiseras när det finns begränsningar i umgänget med vårdnadshavare eller föräldrar och socialtjänsten bedömer att det finns en risk för att närstående används för att få information om barnet eller dess vistelseort. Förslaget väcker därför frågor om hur barnets behov av skydd och sekretess ska kunna förenas med närståendes rätt till insyn och möjlighet att få sin sak prövad.

Risker med åklagares subsidiära rätt att fatta beslut om omedelbart omhändertagande

Vad gäller förslaget om att åklagare i vissa fall ska kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande instämmer stadsledningskontoret i socialnämndernas och även utredningens bedömning, att det skulle kunna innebära negativa konsekvenser för barn och unga. Det framgår också av utredningen att en sådan ordning skulle kunna leda till ökade kostnader för det allmänna i form av utbildningar för åklagarna och ökad byråkrati utan att det skulle fylla någon väsentlig funktion. I en storstad som Göteborg med fungerande socialjour bedöms sannolikheten för att situationer där socialtjänsten inte kan nå vara obefintlig. Göteborgs socialjour har beredskap dygnet runt för akuta ärenden, vilket gör åklagares subsidiära befogenhet överflödigt och potentiellt skadligt för barns rättssäkerhet.

Stadsledningskontoret bedömer att de risker som tas upp av utredningen avseende att beslut som fattas av en åklagare kan komma att uppfattas som en bestraffning behöver tas på allvar. Detta bland annat eftersom Åklagarmyndighetens uppdrag utgår från att skydda samhället i första hand och att det då kan komma att vägas in även vid ett omedelbart omhändertagande, som har till huvudsakligt syfte att skydda ett barn eller en ung person. Socialtjänsten kan ha kännedom om barnet och familjen genom tidigare utredningar och insatser. Av betänkandet framgår att åklagare saknar tillgång till socialtjänstens journaler, helhetsbild av barnets situation och inte heller har möjlighet att praktiskt verkställa ett omedelbart omhändertagande eller ordna en placering. Socialnämnderna bedömer därför att det finns en risk att beslut fattas på ett otillräckligt beslutsunderlag, vilket riskerar att skada tilliten till både socialtjänsten och rättsväsendet. Förslaget riskerar även att skapa otydlighet kring ansvarsfördelningen mellan socialtjänst och rättsväsende. Mot bakgrund av de risker förslaget medför och att det inte heller bedöms finnas ett behov av ett sådant beslutsfattande anser stadsledningskontoret att förslaget bör avstyrkas.

Obligatorisk domstolsprövning för beslut om fortsatt vård enligt 3 § LVU

Av utredningen framgår att den rättsliga kontrollen av tvångsvården är betydligt svagare i LVU än när någon vårdas enligt lagen om vård av missbrukare eller lag om psykiatrisk tvångsvård. För att ett barn själv ska kunna begära vårdens upphörande och även överklaga de omprövningsbeslut som socialnämnden fattar var sjätte månad när vården sker med stöd av 3 § LVU krävs att barnet är över 15 år, eller företräds av ett offentligt biträde och ställföreträdare. Enligt utredningens bedömning är detta inte tillräckligt för att tillgodose barnets rättssäkerhet, särskilt inte när vården enligt 3 § kan innebära ett frihetsberövande. Utredningen anser att det ska ligga på det allmänna att säkerställa att ett omhändertagande för vård enligt 3 § LVU underställs en regelbunden rättslig prövning och inte pågår om det inte är nödvändigt och till barnets eller den unges bästa. Genom dessa rättsliga prövningar ska domstolen ges inblick i hur vården fortlöper och det bedöms också kunna bidra till att socialnämnderna arbetar mer aktivt och målinriktat. Socialnämnderna bedömer att det finns en risk för att frekventa domstolsprövningar kan komma att påverka kontinuiteten och tryggheten i vården negativt. Återkommande rättsprocesser kan innebära psykiska påfrestningar för barnet och påverka förutsättningarna för att barnet kan tillgodogöra sig vården. Socialnämnderna ser även en risk att vårdnadshavare tappar motivation när processerna upplevs som utdragna och uppreparande.

I likhet med utredningen bedömer stadsledningskontoret det vara angeläget att barn och unga har möjlighet att få beslut om tvångsvård prövade på ett rättssäkert sätt. Enligt stadsledningskontoret är det dock allt för långtgående att kräva att samtliga omprövningar av vård automatiskt ska prövas av domstol. Många barn, unga och vårdnadshavare upplever domstolsprocesser som belastande och har inget önskemål om en sådan prövning. Stadsledningskontoret bedömer därför att förslaget om obligatorisk domstolsprövning av omprövningsbesluten bör avstyrkas. Däremot anser stadsledningskontoret att förslaget att införa rätt till offentligt biträde även i omprövningsärenden är ett väl avvägt förslag för att ge barn och unga möjlighet att få stöd i att föra fram sina synpunkter och även överklaga ett beslut att inte låta vården upphöra.

Otillräcklig finansiering av förslagen

Som tidigare beskrivits under rubriken Bedömning ur ekonomisk dimension bedömer stadsledningskontoret att utredningens kostnadsberäkningar är underskattade. Flera av utredningens förslag innebär en tydlig ambitionshöjning och nya krav för kommunernas socialtjänst vilka kommer att medföra ökade kostnader. Sammanfattningsvis bedömer stadsledningskontoret att utredningens kostnadsberäkningar underskattar de ekonomiska konsekvenserna av förslagen och att finansieringsprincipen behöver tillämpas fullt ut. Stadsledningskontoret bedömer att förslagen kommer att medföra behov av ytterligare resurser utöver vad som redovisas i betänkandet.

Oklarheter i förhållande till andra förslag inom området och behov av en bred och samlad översyn av regelområdet

I utredningen föreslås att förutsättningarna för att vård enligt LVU ska upphöra ska prövas i tre led. I det första ledet av prövningen bedöms om det skadliga hemförhållandet eller det egna beteendet har förändrats så pass mycket att en påtaglig risk för skada inte längre skulle uppstå om vården upphörde.

För vård enligt 2 § LVU (hemförhållanden) behålls kravet på en varaktig och genomgripande förändring, medan det för vård enligt 3 § LVU (eget beteende) införs ett förtydligat krav på att beteendet ska ha upphört och situationen vara stabil. Det andra ledet innebär en prövning av om vården alltjämt är nödvändig och till barnets eller den unges bästa och i det tredje ledet prövas slutligen om den nödvändiga vården kan ges med samtycke på frivillig väg.

I det utkast till lagrådsremiss som överlämnades i december 2025, För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga, föreslås att vård enligt 2 § LVU ska kunna fortsätta på grund av barnets anknytning till familjehemmet, även om de ursprungliga bristerna i barnets föräldrahem har åtgärdats. För prövningar om vårdens upphörande enligt 2 § LVU innebär nu aktuellt förslag snarare en prövning i fyra led. Hur förslaget om kvarboende i ett familjehem på grund av anknytning förhåller sig till förslaget om en prövning i tre led är dock inte helt klarlagt. Detta behöver tydliggöras i det fortsatta utredningsarbetet.

Dessa oklarheter aktualiserar återigen frågan om behovet av en bred och samlad översyn av regelområdet. Kommunstyrelsen har tidigare framfört ett sådant behov i samband med utredningen Barnets bästa när vård enligt LVU upphör (Ds 2021:7) samt Utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet - En ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga. Ett flertal utredningar och lagstiftningsinitiativ inom den sociala barn- och ungdomsvården har genomförts de senaste åren och bedrivs delvis också parallellt. Flera centrala frågor som behöver ses i relation till varandra behandlas i separata processer, vilket bedöms vara olyckligt. Den i grunden positiva förändring som kan följa av de sammantagna förslagen skulle enligt kommunstyrelsens bedömning behöva övervägas i ett mer övergripande och sammanhållet utredningsarbete, något som således fortfarande saknas. Därmed kvarstår behovet av en större utredning som omfattar både den frivillighet som ryms i socialtjänstlagen och tvånget i LVU, och som behandlar frågor som rör både barn och ungdomar. Stadsledningskontoret bedömer att de överväganden som kommunstyrelsen tidigare framfört fortfarande är giltiga och bör beaktas i det fortsatta arbetet.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning

Inledning

Uppdraget

Utredningens uppdrag enligt det ursprungliga direktivet (bilaga 1) har varit att föreslå åtgärder i syfte att stärka barnrättsperspektivet vid vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). I tilläggsdirektivet (bilaga 2) utvidgades uppdraget till att även avse vissa frågor som rör placeringar med stöd av socialtjänstlagen (2025:400).

I april 2025 överlämnade utredningen ett delbetänkande (SOU 2025:38) med en översyn av grunderna för vård enligt LVU. Utredningen redovisar i detta slutbetänkande arbetet med övriga uppdrag i utredningens ursprungliga direktiv samt uppdragen i tilläggsdirektiven. Till dessa uppdrag hör bland annat att lämna förslag för att stärka skyddet och rättssäkerheten i samband med umgängessituationer och vårdens upphörande, att se över förbättringar av möjligheterna att besluta om och verkställa omhändertaganden samt att se över behovet av ökad sakkunskap i ärenden och mål enligt LVU.

Utgångspunkter

Utredningens ambition har varit att principen om barnets bästa och kravet på proportionalitet ska få ett tydligare genomslag och att lagstiftningen ska leva upp till grundläggande rättssäkerhetskrav vad gäller likabehandling, förutsebarhet och ändamålsenlighet. En central utgångspunkt i utredningens arbete har varit att LVU är en skyddslagstiftning för barn och unga. Intresset av samhällsskydd kan och ska inte beaktas vid beslut och åtgärder med stöd av lagen.

Ökad sakkunskap i LVU-processen

Inledning

Som ett led i uppdraget att säkerställa att barn och unga får vård enligt LVU om de behöver det har utredningen haft i uppdrag att se över behovet av ökad sakkunskap i ärenden och mål om vård enligt LVU. Utredningens uppfattning är att socialtjänsten besitter den huvudsakliga sakkunskap som krävs i ärenden och mål enligt LVU men att det finns ett behov av att tillföra kompletterande sakkunskap från andra professioner i större utsträckning än vad som sker i dag. För att kunna göra välgrundade bedömningar av exempelvis risken för skada, behovet av vård och vad som är till barnets eller den unges bästa kan det vara nödvändigt med uppgifter från aktörer med viss specifik expertkunskap som har personlig kännedom om barnet eller den unge, exempelvis barn- och ungdomspsykiatri. Det kan också vara nödvändigt med yttranden från sakkunniga som uttalar sig generellt om ett visst förhållande som förutsätter särskild sakkunskap.

Ökat inslag av sakkunskap hos socialnämnden

Sakkunskap bör tillföras ärenden i ett så tidigt skede som möjligt. Det innebär att en socialnämnd behöver ha god tillgång till såväl sakkunniga med generell sakkunskap som uppgifter från externa aktörer som har kunskap om det enskilda barnet, såsom exempelvis barn- och ungdomspsykiatri.

Utredningens förslag innebär att det förtydligas att en ansökan om att omhänderta ett barn eller ung person för vård enligt LVU ska innehålla intyg från läkare och andra motsvarande handlingar om detta behövs för att bedöma barnets eller den unges behov av vård. En socialnämnds möjligheter att i tid få in uppgifter inför en ansökan till förvaltningsrätten förstärks. När en socialnämnd har beslutat om ett omedelbart omhändertagande enligt LVU ska de myndigheter, anställda och yrkesverksamma som är skyldiga att bistå socialnämnden med de uppgifter som behövs för utredningen göra detta inom den tid socialnämnden anvisar. Det förtydligas också att en socialnämnd, när den tar in muntliga uppgifter som kan vara av betydelse för en utredning, ska kontrollera med uppgiftslämnaren att uppgifterna som har antecknats av nämnden uppfattats korrekt.

Vid behov av sakkunniga med viss generell sakkunskap har socialnämnderna möjlighet att, på egen bekostnad, nyttja de sakkunniga som föreslås förordnas av Socialstyrelsen. En sakkunnig ska komplettera och inte ersätta socialtjänstens kompetens. Den sakkunnigas roll i en socialnämnds arbete bör vara att ha en rådgivande funktion och utifrån sin särskilda expertkompetens bidra med kunskap och erfarenhet om det som socialnämnden behöver stöd i och önskar ha belyst.

Ökat inslag av sakkunskap i domstolen

Sakkunniga kan fylla en viktig funktion i domstolsprocessen och bidra till att det fattas väl underbyggda beslut som är till barnets eller den unges bästa. Detta särskilt i ärenden av mer komplicerad eller svårbedömd karaktär. Utredningens förslag innebär att förvaltningsrätter och kammarrätter, om det behövs, ska höra en sakkunnig vid en muntlig förhandling eller hämta in ett skriftligt yttrande från en sakkunnig. Det innebär att domstolen avgör när det finns behov av sakkunniga. Domstolen avgör också om den sakkunniga ska lämna in ett skriftligt utlåtande inför den muntliga förhandlingen eller höras vid den muntliga förhandlingen eller både och. En sakkunnig ska anses behövas i mål där omständigheterna är av sådan karaktär att detta kan främja en välgrundad bedömning med utgångspunkt i barnets och den unges bästa.

LVU-målens stora variation och bredd kräver en bred krets av sakkunniga och att det noga övervägs i varje enskilt mål vilken typ av sakkunskap som behövs. De sakkunnigas roll bör vara att utifrån omständigheterna i det enskilda ärendet belysa frågor som kräver viss expertkunskap. Det kan röra sig exempelvis om att utifrån viss specialistkompetens tolka medicinska uppgifter, bedöma riskerna för ett barn i en specifik uppväxtmiljö eller uttala sig kring ett visst psykiatriskt tillstånd. En sakkunnig som biträder rätten ska komplettera och inte ersätta socialtjänstens sakkunskap eller domstolens granskning.

Även om behovet av sakkunniga särskilt gör sig särskilt gällande i mål som rör omhändertagande för vård och vårdens upphörande kan behov av en sakkunnig även finnas i andra mål enligt LVU.

Socialstyrelsen ska förordna sakkunniga

Socialstyrelsen får i uppdrag att förordna sakkunniga som kan bistå i LVU-processen. Bland de sakkunniga som förordnas ska det finnas specialister i barn- och ungdomspsykiatri och barn och ungdoms-medicin, legitimerade psykologer med specialistutbildning och legitimerade psykoterapeuter med socionomexamen.

Socialstyrelsen får också i uppdrag att undersöka behovet av en introduktionsutbildning om LVU för de sakkunniga som förordnas samt att på lämpligt sätt informera domstolar och socialnämnder om vilka sakkunniga som förordnats.

En begränsad och subsidiär befogenhet för åklagare att fatta interimistiska beslut om omedelbart omhändertagande

Inledning

Som ett led i uppdraget att säkerställa att barn och unga får vård enligt LVU om de behöver det har utredningen haft i uppdrag att analysera och ta ställning till om åklagare i vissa fall ska kunna besluta om omedelbart omhändertagande och oavsett ställningstagande lämna förslag i denna fråga. I direktiven anges som bakgrund till uppdraget att det inte är ovanligt att brottsutredande myndigheter har kunskap om eller får kännedom om situationer som innebär att barn eller unga bör omhändertas akut enligt LVU.

Åklagare bör inte kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU

I huvudsak finns det ett väl fungerande regelverk och en organisation som möjliggör att ett barn eller en ung person kan omhändertas omedelbart enligt LVU när det finns ett behov av detta. Lagstiftningen ger goda förutsättningar för att information som brottsbekämpande myndigheter får om barn och unga som riskerar att fara illa, snabbt och effektivt kan förmedlas till en socialnämnd för ett beslut om ett eventuellt omedelbart omhändertagande. Det finns inga brister i dagens ordning som skulle avhjälpas av att ge åklagare

en befogenhet att fatta beslut om omedelbara omhändertaganden. Tvärtom ser utredningen att det finns en risk för att en sådan ordning leder till att barn och unga omhändertas på felaktiga grunder och att tilliten till socialtjänsten och lagstiftningen skadas. Det riskerar också att ge upphov till otydlighet och förvirring om flera aktörer inom olika myndigheter har befogenhet att fatta samma typ av beslut. En ordning där åklagare ges befogenhet att fatta beslut om omedelbara omhändertaganden förväntas därtill innebära betydande kostnader. Utredningen avråder av dessa skäl bestämt från att ge åklagare befogenhet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande.

Åklagare får en begränsad och subsidiär befogenhet att fatta interimistiskt beslut om omedelbart omhändertagande

Utredningen har, oavsett ställningstagande i frågan, varit ålagd att lämna förslag på en ordning där åklagare i vissa fall ska kunna besluta om omedelbart omhändertagande. Utredningens förslag innebär en begränsad och subsidiär befogenhet för åklagare att fatta interimistiskt beslut om omedelbart omhändertagande.

Åklagare ska kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande när det trots ansträngningar inte går att nå behörig beslutsfattare. Därtill krävs att situationen är sådan att barnet eller den unge, utan ett beslut om omedelbart omhändertagande, *uppenbarligen kommer lida allvarlig skada*. Så kan vara fallet om ett litet barn annars skulle stå helt utan omsorg, exempelvis för att båda föräldrarna frihetsberövats, är allvarligt skadade eller på annat sätt är otillgängliga för att utföra vården av barnet.

När en åklagare har fattat ett beslut om omedelbart omhändertagande ska beslutet utan dröjsmål överlämnas till socialnämnden. Socialnämnden ska då ta ställning till om det föreligger grund för ett omedelbart omhändertagande eller om detta genast ska upphöra. Åklagarens beslut upphör att gälla i samband med något av dessa beslut. Som senast upphör åklagarens beslut att gälla efter 24 timmar från det att beslutet fattades.

Tidsfrister vid beslut om omedelbart omhändertagande och verkställighet av omhändertagande för vård

Inledning

Som ett led i uppdraget att säkerställa att barn och unga får vård enligt LVU om de behöver det har utredningen sett över vissa frågor som rör tidsfrister vid beslut om omedelbart omhändertagande och verkställighet av omhändertagande för vård. Syftet är att skapa bättre möjligheter att besluta om och verkställa omhändertaganden.

Det ska finnas en möjlighet att avvakta med att underställa förvaltningsrätten ett beslut om omedelbart omhändertagande och även att informera parterna om beslutet

Ett beslut om ett omedelbart omhändertagande ska underställas en förvaltningsrätt snarast men senast inom en vecka. Vid oro för att barn och unga kan komma att avvika eller hållas undan av vårdnadshavare förekommer det att en socialnämnd har ett behov av att avvakta med att informera om att de har fattat ett beslut om omedelbart omhändertagande. Utredningens förslag innebär att ett beslut om omedelbart omhändertagande ska underställas förvaltningsrätten utan onödigt dröjsmål men senast inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Det innebär att huvudregeln är att beslutet ska underställas rätten så snart som möjligt. I vissa situationer ska emellertid ett dröjsmål inte anses onödigt. Detta bland annat om det är sannolikt att beslutet annars inte kan verkställas eftersom barnet eller den unge befaras hålla sig undan eller hållas undan. I de undantagssituationer där det finns en möjlighet att avvakta med att underställa ett beslut till förvaltningsrätten ska det också vara möjligt att avvakta med att underrätta parterna om beslutet.

Tidsfristen för när ett beslut om vård förfaller förlängs om vård inte har påbörjats på grund av att barnet eller den unge håller sig undan eller hålls undan

Det förekommer att rättens beslut om vård enligt LVU hinner förfalla när barn och unga håller sig undan eller hålls undan av vårdnadshavare. Om ett barn eller en ung person befinner sig i ett annat land

uppstår särskilda praktiska och administrativa svårigheter. Även när barn och unga håller sig undan eller hålls undan i Sverige förekommer det att beslut om vård hinner förfalla innan barnet eller den unge har återfunnits.

Utredningens förslag innebär att huvudregeln är densamma som enligt dagens regelverk, det vill säga att rättens beslut om omhändertagande för vård upphör att gälla om vården inte har påbörjats inom fyra veckor från den dag då beslutet vann laga kraft. Det är angeläget från rättssäkerhetssynpunkt att en socialnämnd ser till att vården inleds så snart som möjligt. Ett beslut om att omhänderta ett barn eller en ung person ska exempelvis inte kunna användas som påtryckningsmedel eller avvaktas av besparingsskäl. Det är samtidigt angeläget att barn och unga som har behov av skydd och vård får detta. Tidsfristen för när ett beslut om vård förfaller föreslås därför förlängs i vissa situationer. Om vården inte kan påbörjas på grund av att barnet eller den unge håller sig undan eller hålls undan, upphör rättens beslut att gälla om vården inte har påbörjats inom ett år från den dag då beslutet vann laga kraft.

Förutsättningar för att ett omhändertagande för vård ska upphöra

Inledning

Med syftet att stärka skyddet och rättssäkerheten i LVU har utredningen sett över ett antal frågor som rör behovet av att förtydliga vad som krävs för att ett omhändertagande för vård ska upphöra. Utgångspunkten är att såväl grunden för ett omhändertagande enligt LVU som förutsättningarna för att omhändertagandet ska upphöra måste vara begripliga och förutsebara för alla inblandade.

Förutsättningarna för att ett omhändertagande ska upphöra anpassas till grunderna för omhändertagandet

Utredningens bedömning är att förutsättningarna för vårdens upphörande, såsom de nu är formulerade, inte är tillräckligt tydliga och att detta leder till oklarheter i fråga om vad som krävs för att vård enligt LVU ska upphöra. Utredningen ser ett behov av att föreslå

en mer övergripande ändring i struktur och terminologi som korrelerar bättre med de förslag som utredningen har lämnat om förutsättningarna för vård i delbetänkandet (SOU 2025:38).

Utredningens förslag innebär att när någon av förutsättningarna för ett omhändertagande för vård inte längre är uppfyllt, ska en socialnämnd besluta att ett omhändertagande ska upphöra. Prövningen ska göras i tre led. Prövningens första led ska avse det skadliga hemförhållandet eller egna beteendet som föranleder vården. För att ett omhändertagande för vård enligt 2 § LVU ska upphöra redan av den anledningen krävs liksom nu att det har skett en varaktig och genomgripande förändring. Prövningens andra led avser frågan om vården alltför är nödvändig och till barnets eller den unges bästa, samt för unga personer om den är lämpligare än annan vård. Prövningens tredje led avser frågan om vården kan ges med samtycke.

Utredningens förslag innebär att ett omhändertagande ska upphöra om vården inte är till barnets eller den unges bästa, även om grundproblematiken inte är löst. Beträffande vård med stöd av 3 § LVU ska vid prövningen både av om vården är nödvändig och om den är för barnets eller den unges bästa, särskilt beaktas hur länge vården har pågått och vilka resultat vården har gett.

Innebörden av varaktig och genomgripande förändring utvecklas inte i lagstiftningen

Ett beslut att omhänderta ett barn kan ha sin grund i vitt skilda omständigheter varför lagstiftningen måste ha en viss flexibilitet och förmåga att täcka många olika situationer. Utredningen bedömer inte att det är ändamålsenligt att förtydliga uttrycket varaktig och genomgripande förändring eftersom detta måste avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

För att konstatera att det inte längre finns en påtaglig risk för skada ska det beteende som föranleder ett omhändertagande enligt 3 § LVU ha upphört och situationen vara stabil

Utredningen bedömer att det finns ett behov av att reglera i vilken utsträckning ett beteende som ligger till grund för ett beslut om omhändertagande för vård enligt 3 § LVU ska ha förändrats för att det

inte längre ska anses utgöra en påtaglig risk för skada. Utredningen anser att det inte är lämpligt med ett lika högt ställt krav som vid omhändertaganden enligt 2 § LVU utan att det bör uttryckas som att ett beteende ska ha upphört och situationen vara stabil. Att situationen är stabil kan visa sig på olika sätt beroende på vilket skadligt beteende som ligger till grund för vården. I vissa fall är tidsaspekten en viktig faktor men i andra fall kan bedömningen behöva göras utifrån andra parametrar, såsom barnets eller den unges inställning till det tidigare beteendet eller att barnet eller den unge har genomgått behandling som bedömts ha gett goda resultat.

Ett omhändertagande för vård enligt 3 § LVU ska underställas förvaltningsrättens prövning var sjätte månad

En rättslig prövning av om det fortfarande finns förutsättningar för ett omhändertagande för vård enligt LVU kräver att någon som är part i ett ärende överklagar en socialnämnds beslut. I praktiken innebär det att en socialnämnd, efter det initiala domstolsbeslutet, kan ha bestämmanderätt över ett barn under mycket lång tid utan ytterligare rättslig kontroll. Det är särskilt problematiskt vid vård med stöd av 3 § LVU eftersom det kan innebära ett frihetsberövande. Utredningen bedömer att det av rättssäkerhetsskäl och med hänsyn till barnets och den unges bästa bör införas en obligatorisk domstolsprövning av det omprövningsbeslut av ett omhändertagande för vård med stöd av 3 § LVU som görs var sjätte månad.

Det förtydligas att den omprövning som en socialnämnd ska göra enligt 13 § andra stycket LVU är ett ärende om upphörande av vård och att det därmed finns en rätt till offentligt biträde

Utredningen föreslår att 13 § andra stycket LVU kompletteras med en hänvisning till 21 § LVU. Detta tydliggör att den omprövning av ett omhändertagande för vård med stöd av 3 § LVU som görs var sjätte månad är ett ärende om vårdens upphörande och att det därmed ska förordnas ett offentligt biträde enligt 39 § LVU.

En vårdplan ska även innehålla vad som behövs för att ett omhändertagande ska upphöra

Utredningen föreslår att socialtjänstförordningen ska kompletteras med ett krav på att en vårdplan som gäller ett barn också ska beskriva vilka förändringar som behövs för att barnet ska kunna återvända hem och vilket stöd en socialnämnd kan erbjuda vårdnadshavarna för att det ska vara möjligt. Detta skulle bidra till ökad förutsebarhet och rättssäkerhet för både barn och vårdnadshavare.

Socialnämnden ska utse en socialsekreterare som ansvarar för kontakten med vårdnadshavaren när ett barn vårdas utanför det egna hemmet

Utredningen gör bedömningen att tydlig information till en vårdnadshavare många gånger är beroende av att vårdnadshavaren har någon att vända sig till som kan svara på frågor och hjälpa vårdnadshavaren att förstå innehållet i handlingar och beslut. Inte sällan behöver vårdnadshavaren även stöd och hjälp på andra sätt för att faktiskt kunna tillgodogöra sig informationen. Utredningens bedömning är att socialtjänsten måste ha ett tydligare ansvar för att ha kontakt med vårdnadshavaren och möjliggöra råd, stöd och annan hjälp som vårdnadshavaren behöver. Grundläggande är att vårdnadshavaren ska veta vem denne ska vända sig till och att den personen i sin tur har känner ett ansvar för kontakten. Utredningen föreslår därför att en socialnämnd ska utse en socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med en vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet.

Stärkt skydd och rättssäkerhet vid umgänge och vårdens upphörande**Förutsättningar för säkra bedömningar i LVU vid umgänge och vårdens upphörande****Inledning**

En grundläggande förutsättning för att kunna göra säkra bedömningar i fråga om umgänge och vårdens upphörande är att regelverket är tydligt och underlättar likvärdiga bedömningar där principen om barnets

bästa får genomslag. En ytterligare förutsättning för säkra bedömningar i fråga om umgänge och vårdens upphörande är att barn har en reell möjlighet att komma till tals och utkräva sina rättigheter.

En tydligare bestämmelse om umgänge med barnets bästa som utgångspunkt

Det förekommer att barn inte i tillräcklig utsträckning får sina behov och sin rätt till relationer med föräldrar, syskon och andra närstående tillgodosedda men också att föräldrars rätt till umgänge tillåts gå ut över barnets trygghet och säkerhet. Frågan om barnets bästa och barnets inställning redovisas sällan i beslut och domar som rör umgänesbegränsning och det är otydligt hur förutsättningarna för en umgänesbegränsning ska förstås.

Utredningens förslag innebär att 14 § LVU som reglerar barns och ungas rätt till umgänge och förutsättningarna för en begränsning av denna rätt, utformas på ett sätt som bidrar till ökad likabehandling och ett tydligare genomslag för principen om barnets bästa. Det betonas att en socialnämnd har ett ansvar att tillgodose barns och ungas rätt till umgänge med föräldrar, syskon och andra närstående. Ett beslut om att begränsa eller på annat sätt reglera hur ett umgänge ska utövas ska inte längre förutsätta att detta är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården utan förutsätter i stället att det är nödvändigt med hänsyn till barnets bästa.

Förbättrade möjligheter för socialnämnder att hämta in uppgifter

En socialnämnd har ett behov av att under tiden för ett omhändertagande enligt LVU kunna hämta in uppgifter från externa aktörer, exempelvis hälso- och sjukvården, även när det inte pågår en utredning. Detta för att få ett bättre underlag för bedömningar bland annat när det gäller umgänge och vårdens upphörande. Utredningens förslag innebär att de myndigheter, anställda och yrkesverksamma som är skyldiga att anmäla oro för ett barn också är skyldiga att lämna en socialnämnd de uppgifter som behövs för att genomföra och följa vården för barn och unga som omhändertagits med stöd av LVU.

Syskon och andra närstående till ett barn ska ha rätt att överklaga ett beslut om umgängesbegränsning

Ur rättssäkerhetsperspektiv är det viktigt att det i en lagstiftning om tvångsvård framgår av lagtexten av vilka skäl som ingripande beslut kan fattas och vilka beslut som kan överklagas. Avsaknaden av en tydlig reglering av förutsättningarna att begränsa barns umgänge med syskon och andra närstående, liksom avsaknaden av möjligheten att få en rättslig prövning av ett sådant beslut, är en brist i detta hänseende.

Utredningens förslag innebär att det anges i LVU vilka förutsättningarna är för att begränsa ett barns umgänge med syskon och andra närstående som inte är vårdnadshavare eller förälder med reglerad umgängesrätt. Förutsättningarna för begränsning av umgänge med exempelvis syskon bör vara desamma som förutsättningarna att begränsa umgänge med vårdnadshavare, det vill säga att det är nödvändigt med hänsyn till barnets bästa. Ett beslut att begränsa ett barns umgänge med syskon och andra närstående ska vidare vara möjligt att överklaga till allmän förvaltningsdomstol.

Obligatoriska drogtester

Inledning

Utredningen har haft i uppdrag att analysera förutsättningarna för obligatoriska drogtester för vårdnadshavare och föräldrar vid umgänge och vårdens upphörande och oavsett ställningstagande lämna förslag på en sådan reglering.

Det saknas tillräckliga skäl att göra drogtester till ett obligatoriskt utredningsmedel

Utredningens bedömning är att nu gällande lagstiftning ger en socialnämnd goda förutsättningar att besluta om att uppmana en vårdnadshavare eller en förälder att lämna ett drogtest i de fall det finns anledning till det. Det är för tidigt att göra en fullständig utvärdering av om lagen, som trädde i kraft 2022, tillämpas på avsett sätt. Det står dock redan nu klart att det finns vissa praktiska hinder som gör att möjligheten inte används på det sätt och i den utsträckning som är befogat. Detta skulle dock inte lösas av att göra drogtester till ett

obligatoriskt utredningsmedel. En ordning med obligatoriska drogtestar riskerar också att ge ett testresultat för stor betydelse vid bedömningen av ett barns säkerhet och trygghet inför umgänge och vårdens upphörande.

Utredningens bedömning är vidare att en lagreglering som innebär att drogtestar ska vara ett obligatoriskt utredningsmedel, i den bemärkelsen att det inte ska göras någon behovs- eller proportionalitetsbedömning, är oförenlig med Europakonventionen, regeringsformen och grundläggande rättsprinciper.

En socialnämnd ska vara skyldig att fatta beslut om drogtest om det finns anledning till det

Utredningen har, oavsett ställningstagande, varit ålagd att lämna förslag på obligatoriska drogtestar. Det förslag utredningen lämnar innebär att en socialnämnd fortfarande har en generell skyldighet att kontrollera om en förälder eller en vårdnadshavare är eller har varit påverkad när det finns anledning till det, men att det ska framgå att detta också innefattar en skyldighet att besluta om drogtest om mindre ingripande åtgärder inte är tillräckliga. Det ska alltså göras en behovs- och proportionalitetsbedömning.

En vårdnadshavare eller förälder ska vara skyldig att lämna drogtest när en socialnämnd beslutat om det. Syftet är att inskräpa vikten av att denne medverkar till provtagning för att en socialnämnd ska ha ett tillfredsställande underlag vid bedömningen av ett barns trygghet och säkerhet inför umgänge och vårdens upphörande. En sådan skyldighet kan dock inte genomdrivas med tvång eller leda till någon form av bestraffning om ett drogtest inte lämnas. En socialnämnds beslut om att en vårdnadshavare eller förälder ska lämna drogtest ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Klargörande angående vem som ska administrera och bekosta drogtestar

Att det inte i större utsträckning fattas beslut om drogtestar av föräldrar och vårdnadshavare inför umgänge och vid bedömning av om ett omhändertagande ska upphöra beror främst på otydligheter kring vem som ska administrera och bekosta drogtesterna. Denna oklarhet

medför också att det förekommer att den förälder eller vårdnadshavare som uppmanas ta ett test får betala för detta själv och även ges ansvaret för att hitta någon som kan genomföra testet. Konsekvensen av detta kan bli att umgängestillfällen ställs in utan att hänsyn tas till barnets bästa.

Utredningens förslag innebär att en socialnämnd får ett uttryckligt ansvar att anvisa en förälder eller en vårdnadshavare till det provtagningsställe som ska genomföra ett drogtest. För att möjliggöra tillförlitliga tester i alla kommuner får regionen en skyldighet att erbjuda provtagning på en socialnämnds initiativ. Kostnaden tillfaller den kommun som beställt drogtestet.

Uppföljning av ett barns situation

Inledning

Utredningen har sett över ett antal frågor som gäller uppföljning av ett barns situation efter avslutad vård enligt LVU, efter utredning utan insats och efter placering enligt socialtjänstlagen.

Uppföljningstiden efter avslutad LVU-vård förlängs till ett år

Utredningens uppdrag har varit att bedöma om tiden för den uppföljning som en socialnämnd ska göra när vård enligt LVU upphör ska förlängas och oavsett ställningstagande lämna förslag på en uppföljningstid på minst ett år. Utredningen menar att den nuvarande tidsgränsen förefaller lämplig med beaktande av vad som krävs för att vården ska upphöra enligt nu gällande lagstiftning. De förslag som utredningen lämnar om ändringar i förutsättningarna för att ett omhändertagande ska upphöra kan dock motivera en längre uppföljningstid. Utredningen bedömer att ett år är en rimlig tid och att det bör formuleras som en maximitid.

Undantag från uppföljningsskyldighet vid vårdnadsöverflytt

Ibland upphör vård enligt LVU i samband med att vårdnaden om ett barn flyttas över till det familjehem där barnet varit stadigvarande bosatt. När en vårdnadsöverflytt har skett har det gjorts en omsorgsfull bedömning om det är för barnets bästa. En uppföljningsskyldighet i dessa situationer kan alltså inte motiveras med att det i regel finns anledning att bedöma ett barns situation utifrån att barnet tidigare varit illa i den miljö som barnet är i. En uppföljningsskyldighet kan inte heller motiveras med att ett upphörande av omhändertagandet medför en ny situation för barnet som en socialnämnd kan behöva följa.

Utredningen förslår därför att det införs ett undantag från uppföljningsskyldigheten i de fall där vårdnaden om barnet har flyttats över till ett familjehem enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken.

Förutsättningarna för uppföljning av ett barns situation enligt socialtjänstlagen förtydligas

Utredningen föreslår att det förtydligas att en förutsättning för uppföljning utan samtycke är att insatser erbjudits och avvisats respektive att en placering har avslutats oplanerat.

Tidsgränsen för uppföljning efter avslutad placering enligt socialtjänstlagen bör lämnas oförändrad

Med hänsyn till att en förutsättning för uppföljning enligt socialtjänstlagen är att det behov av insats till skydd och stöd som ett barn bedöms ha bara kan ges på frivillig väg, det vill säga utan att förhållandena är sådana som avses i LVU, anser utredningen att det inte är proportionerligt att låta en uppföljning pågå i längre tid än sex månader. Andra myndigheters anmälningsskyldighet och en socialnämnds möjlighet att inleda en utredning innebär att det finns mekanismer för att fånga upp barns behov av skydd och stöd. I de fall sex månader har gått utan att en socialnämnd kunnat motivera till insatser på frivillig väg men förhållandena inte är sådana som avses i LVU får enskildas inställning respekteras.

Uppföljning ska kunna beslutas i fler fall

Utredningen bedömer att dagens begränsning av möjligheten till uppföljning som innebär att en uppföljning kan göras endast *efter utredning utan beslut om insats och efter att placering har upphört*, är obefogad och att det borde finnas en möjlighet till uppföljning även efter omfattande insatser i hemmet. Utredningen föreslår därför att uppföljning ska kunna beslutas när andra *omfattande insatser till skydd och stöd för ett barn* har upphört oplanerat. Det finns ingen definition av vad som kan anses vara omfattande insatser. Med omfattande insatser i socialtjänstens öppenvård avser utredningen strukturerade, varaktiga och resurskrävande stöd- eller behandlingsinsatser som ges med hög intensitet och frekvens, och som innebär ett betydande professionellt engagemang över tid för att möta komplex problematik hos barn, unga eller deras föräldrar. Utredningen ger exempel på vissa manualbaserade insatser som normalt får anses vara omfattande.

En socialnämnd ska överväga att fatta beslut om uppföljning av ett barns situation

Utredningen bedömer att det inte bör införas en skyldighet för en socialnämnd att besluta om uppföljning utan samtycke enligt socialtjänstlagen. För att säkerställa att möjligheten till uppföljning används när det behövs bör det emellertid finnas en skyldighet för socialnämnden att överväga detta när en utredning som gäller ett barns behov av skydd och stöd har avslutats utan beslut om insats trots att detta har erbjudits och när placeringen av ett barn i ett familjehem, skyddat boende eller hem för vård eller boende, eller andra omfattande insatser till skydd och stöd för ett barn har upphört oplanerat.

Det ska inte införas någon uppgiftsskyldighet under en uppföljning

En uppgiftsskyldighet för andra myndigheter under tiden för uppföljning skulle innebära ett betydligt större ingrepp i den enskildes integritet jämfört med de åtgärder som en socialnämnd kan vidta enligt nu gällande bestämmelser. En sådan förändring bör bara göras

om det är proportionerligt och mindre ingripande åtgärder inte är tillräckliga.

Utredningen anser att det är viktigt att en klar gränsdragning upprätthålls mellan en utredning och en uppföljning. En uppgiftsskyldighet riskerar att sudda ut denna gräns. Utredningen har visserligen förståelse för att det i det dagliga arbetet skulle kunna vara praktiskt med en uppgiftsskyldighet under en uppföljning men ser inte att det är nödvändigt med hänsyn till uppföljningens syfte.

Ansvarsfördelningen mellan kommuner vid uppföljning regleras

Det finns en utbredd osäkerhet bland yrkesverksamma när det gäller vilken kommun som ansvarar för uppföljningen när ett barn byter bosättningskommun. Det finns därför ett behov av ett förtydligande i lagstiftningen. Utredningens bedömning är att huvudregeln bör vara att den ursprungliga kommunen ska vara behörig att fatta beslut om och genomföra en uppföljning när det behövs. Samma princip bör gälla i samtliga fall där uppföljning kan bli aktuell, alltså både enligt socialtjänstlagen och LVU. Den nya bosättningskommunen bör vara skyldig att på begäran bistå med det som kan behövas för att uppföljningen ska fylla sitt syfte. Reglerna om överflyttning av ett ärende ska gälla även i dessa fall. En överflyttning av en uppföljning kan ske om det med hänsyn till den enskildes önskemål eller omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt. Utredningen bedömer att det i de flesta fall inte borde vara påkallat att inleda en ny utredning under uppföljningstiden avseende det vårdbehov som redan har konstaterats genom den föregående utredningen eller som den avbrutna placeringen eller insatsen var avsedd för. Skulle det under uppföljningstiden emellertid framkomma information som bör föranleda att en utredning inleds får den uppföljande kommunen ta kontakt med den nya bosättningskommunen för att uppmärksamma den på ett barns behov av stöd och hjälp.

Återstående frågor

Inledning

I betänkandet behandlas två återstående frågor som diskuterades i utredningens delbetänkande om grunderna för vård (SOU 2025:38), dels frågan om ökat skydd för syskon, dels frågan om förutsättningarna för placering på SiS särskilda ungdomshem.

Ökat skydd för syskon

Frågan om ökat skydd för syskon aktualiserades i samband med utredningens uppdrag att analysera behovet av att utöka möjligheterna att omhänderta barn som växer upp i hem med hedersrelaterat våld och förtryck. Utredningens bedömning är att det måste säkerställas att skydd och stöd vid behov också ges till syskon eller andra barn i samma hem om det finns en oro för att ett barn utsätts för våld eller upplever andra missförhållanden i hemmiljön. Detta bedöms särskilt angeläget för barn som riskerar att utsättas för våld och andra kränkningar i en hederskontext där det dels finns en tydlig tendens att syskons utsatthet inte uppmärksammas, dels en risk att barn förs ut ur landet i samband med åtgärder riktade till barnets syskon. Även för barn som utsätts för kränkningar inom ramen för andra typer av uppväxtförhållanden är det viktigt att uppmärksamma syskons behov av skydd och stöd.

Utredningens förslag innebär att socialtjänstens skyldighet att göra en omedelbar skyddsbedömning och en förhandsbedömning i vissa situationer också ska gälla ett barns syskon eller andra barn i samma hem.

Det behövs ökad tydlighet och rättssäkerhet vid beslut om placering på särskilda ungdomshem

Frågan om förutsättningarna för placering på SiS särskilda ungdomshem aktualiserades med anledningen av att utredningens förslag avseende grunderna för vård antogs kunna innebära förändringar rörande vilka barn och unga som vårdas enligt LVU.

Utredningens bedömning är att lagstiftningen tydligt måste ange förutsättningarna för placering på särskilda ungdomshem. Särskilt

gäller detta placeringar som innebär inskränkningar i rörelsefriheten och den personliga integriteten. Vidare bör beslut om placering på institutioner som kan begränsa barns och ungas rörelsefrihet och integritet prövas i domstol utan att det krävs en aktiv handling i form av ett överklagande. För att lagstiftningen bättre ska svara mot de krav på rättssäkerhet som ska genomsyra en tvångs- och skyddslagstiftning för barn och unga behöver dessa frågor ses över.

Förteckning över samtliga förslag och bedömningar i Rättssäker samhällsvård för barn och unga		
Nedan följer en översiktbild av utkastets förslag och bedömningar uppdelad utifrån utredningens kapitelavsnitt.		
Kapitel 3	Ökad sakkunskap i LVU-processen	
3.7.2	Bedömning	Utgångspunkten är att socialtjänsten besitter den centrala sakkunskap som krävs i ärenden och mål enligt LVU men att det finns ett behov av att tillföra kompletterande sakkunskap från andra professioner i större utsträckning än vad som sker i dag. För att kunna göra välgrundade bedömningar av exempelvis risken för skada, behovet av vård och vad som är till barnets eller den unges bästa kan det vara nödvändigt med uppgifter från aktörer med viss sakkunskap som har personlig kännedom om barnet eller den unge, exempelvis från barn- och ungdomspsykiatri eller andra delar av hälso- och sjukvården. Det kan också vara nödvändigt med yttranden från sakkunniga som uttalar sig generellt om ett visst förhållande som förutsätter särskild fackkunskap. Sakkunskap bör tillföras ärenden i ett så tidigt skede som möjligt. Det innebär att socialnämnder behöver ha god tillgång till såväl sakkunniga som kan bistå med expertkunskap av generell karaktär som uppgifter från externa aktörer som har kunskap om det enskilda barnet eller den unge. Det är emellertid också viktigt att domstolarna vid behov har tillgång till sakkunniga som kan bistå rätten med kompetens inom exempelvis medicin, psykiatri eller psykologi. Detta är särskilt viktigt i ärenden av mer komplicerad eller svårbedömd karaktär.
3.7.3	Bedömning	En sakkunnigs roll under en socialnämnds utredning eller arbete med omhändertagna barn och unga bör vara att ha en rådgivande funktion och utifrån sin expertkompetens bidra med kunskap och erfarenhet om det som socialnämnden behöver stöd i och önskar ha belyst.
3.7.3	Bedömning	Om ett barn har omhändertagits omedelbart befinner sig socialnämnden under stor tidspress för att färdigställa en ansökan till förvaltningsrätten. Det uppstår i dessa situationer ofta svårigheter med att i tid få in behövligt underlag och det finns därför ett behov av att införa en tydligare skyldighet att bistå en socialnämnd med uppgifter inom viss tid.
3.7.3	Förslag	När en socialnämnd har beslutat om ett omedelbart omhändertagande enligt LVU ska de myndigheter, anställda och yrkesverksamma som är skyldiga att bistå socialnämnden med de uppgifter som behövs för utredningen göra detta inom den tid socialnämnden anvisar. Ett kompletterande andra stycke med detta innehåll förs in i 20 kap. 6 § socialtjänstlagen.
3.7.3	Förslag	Socialnämndens ansökan till förvaltningsrätten om omhändertagande för vård ska innehålla intyg från läkare och andra motsvarande handlingar om det behövs för att bedöma ett barns eller en ung persons behov av vård. Ett nytt stycke förs in i 4 § LVU med denna innebörd.

3.7.3	Förslag	När en socialnämnd tar in muntliga uppgifter som kan vara av betydelse för en utredning ska den kontrollera med uppgiftslämnaren att de uppgifter som har antecknats av nämnden har uppfattats korrekt. Det ska också antecknas att en sådan kontroll har gjorts. En bestämmelse med detta innehåll förs in socialtjänstförordningen.
3.7.4	Bedömning	Behovet av ökad sakkunskap i domstolarna bör inte lösas genom sakkunniga ledamöter i rätten utan genom ett ökat inslag av sakkunniga som biträder rätten. Sakkunniga kan fylla en viktig funktion i domstolsprocessen och bidra till att det fattas väl underbyggda beslut som är till barnets eller den unges bästa. Detta särskilt i ärenden av mer komplicerad eller svårbedömd karaktär. LVU-målen stora variation och bredd kräver en bred krets sakkunniga och att det noga övervägs i varje enskilt mål vilken typ av sakkunskap som behövs. De sakkunnigas roll bör vara att utifrån omständigheterna i det enskilda ärendet belysa frågor som kräver viss expertkunskap. En sakkunnig ska komplettera och inte ersätta socialtjänstens kompetens. Sakkunniga bör inte utgöra ett obligatoriskt inslag i LVU-processen. I stället bör en domstol avgöra när det finns behov av sakkunniga. Domstolen avgör också om den sakkunniga ska lämna in ett skriftligt yttrande inför en muntlig förhandling eller höras vid en muntlig förhandling eller både och. En sakkunnig ska anses behövas i mål där omständigheterna är av sådan karaktär att viss expertkompetens kan främja en välgrundad bedömning med utgångspunkt i barnets och den unges bästa.
3.7.4	Förslag	Förvaltningsrätter och kammarrätter ska, om det behövs, höra en sakkunnig vid en muntlig förhandling eller hämta in ett skriftligt yttrande från en sakkunnig. Om det inte är obehövt ska en sakkunnig som yttrar sig skriftligt också höras vid den muntliga förhandlingen. Detta anges i ett nytt stycke i 35 § LVU. En ny paragraf, 47 § LVU, säkerställer att en sakkunnig som biträder rätten får tillgång till de uppgifter som behövs för att tillfullgöra sitt uppdrag även om dessa uppgifter omfattas av sekretess.
3.7.4	Förslag	Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, ska för viss tid förordna särskilda sakkunniga att bistå rätten i LVU-mål. Detta regleras i en ny bestämmelse, 46 § LVU. I socialtjänstförordningen anges att Socialstyrelsen är den myndighet som förordnar sådana sakkunniga som avses i LVU. Här anges också att det bland de sakkunniga som förordnas ska finnas specialister i barn- och ungdomspsykiatri och barn och ungdomsmedicin, legitimerade psykologer med specialistutbildning och legitimerade psykoterapeuter med socionomexamen. Socialstyrelsen får i uppdrag att undersöka behovet av och förutsättningarna för en introduktionsutbildning om LVU för de sakkunniga som förordnas. Socialstyrelsen får också i uppdrag att på lämpligt sätt informera domstolar och socialnämnder om vilka sakkunniga som förordnats.
Kapitel 4	Ska åklagare kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande?	
4.9.2	Bedömning	Åklagare bör inte kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU. Det finns ingen brist i nuvarande system som skulle åtgärdas av att ge åklagare en sådan befogenhet. Det finns däremot allvarliga risker med en sådan ordning som gör att utredningen bestämt avråder från att ge åklagare befogenhet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande.

4.9.2	Förslag	Eftersom vi, oavsett ställningstagande i frågan, är ålagda att lämna förslag på en sådan ordning, föreslår utredningen en begränsad och subsidiär befogenhet för åklagare att fatta ett interimistiskt beslut om omedelbart omhändertagande.
4.9.3	Bedömning	Det finns bristfällig kunskap inom Polismyndigheten om SOS Alarms uppdrag att vidareförmedla kontakt till kommuners socialjourer.
4.9.3	Förslag	Polismyndigheten får i uppdrag att genomföra en informationsinsats bland sina anställda om att man genom SOS Alarm kan komma i kontakt med kommuners socialjourer.
Kapitel 5	Tidsfrister vid beslut om omedelbart omhändertagande och verkställighet av vård	
5.2.6	Förslag	7 § första stycket LVU ändras och anger att ett beslut om omedelbart omhändertagande ska underställas förvaltningsrätten utan onödigt dröjsmål och senast inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Det innebär att huvudregeln är att beslutet ska underställas rätten så snart som möjligt. I vissa situationer ska ett dröjsmål emellertid inte anses onödigt. Detta bland annat om det är sannolikt att beslutet annars inte kan verkställas eftersom barnet eller den unge befaras hålla sig undan eller hållas undan. I en ny paragraf, 40 a § LVU, anges att en socialnämnd vid ett beslut om omedelbart omhändertagande också får avvakta med att underrätta parterna om beslutet tills dess att beslutet underställts förvaltningsrätten. I de undantagssituationer där det finns en möjlighet att avvakta med att underställa ett beslut till förvaltningsrätten är det således möjligt att också avvakta med att underrätta parterna om beslutet.
5.3.6	Bedömning	Det är viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt att en socialnämnd ser till att ett omhändertagande för vård enligt LVU inleds så snart som möjligt. Ett beslut att omhänderta ett barn eller ung person ska exempelvis inte kunna användas som påtryckningsmedel eller avvaktas av besparingsskäl. Huvudregeln bör därför vara densamma som enligt dagens regelverk, det vill säga att rättens beslut om omhändertagande för vård upphör att gälla om vården inte har påbörjats inom fyra veckor från den dag då beslutet vann laga kraft. Det bör dock finnas en möjlighet till förlängd tidsfrist när barn och unga håller sig undan eller hålls undan oavsett om de befinner sig utomlands eller i Sverige.
5.3.6	Förslag	5 § första stycket LVU kvarstår oförändrat. Paragrafen får ett nytt andra stycke med ett undantag från tidsfristen på fyra veckor. Här anges att om vården inte kan påbörjas på grund av att barnet eller den unge håller sig undan eller hålls undan, upphör rättens beslut att gälla om vården inte har påbörjats inom ett år från den dag då beslutet vann laga kraft.
Kapitel 6	Förutsättningarna för att ett omhändertagande för vård ska upphöra	
6.4.2	Bedömning	För att få en förutsebar och enhetlig rättstillämpning ska förutsättningarna för ett omhändertagandes upphörande spegla grunderna för ett omhändertagande för vård. Om någon förutsättning inte längre är uppfylld ska ett omhändertagande upphöra.

6.4.2	Förslag	När någon av förutsättningarna för ett omhändertagande för vård inte längre är uppfyllt, ska en socialnämnd besluta att ett omhändertagande ska upphöra. Prövningen ska göras i tre led. Prövningens första led ska avse det skadliga hemförhållandet eller det egna beteendet som föranleder vården. För att ett omhändertagande för vård enligt 2 § LVU ska upphöra redan av den anledningen krävs liksom nu att det har skett en varaktig och genomgripande förändring. Prövningens andra led avser frågan om vården alltjämt är nödvändig och till barnets eller den unges bästa, samt för unga personer om den är lämpligare än annan vård. Prövningens tredje led avser frågan om vården kan ges med samtycke.
6.4.2	Bedömning	Ett beslut om att omhänderta ett barn enligt 2 § LVU kan ha sin grund i vitt skilda omständigheter varför lagstiftningen måste ha en viss flexibilitet för att täcka många olika situationer. Det bedöms inte vara ändamålsenligt att förtydliga begreppet varaktig och genomgripande förändring eftersom detta måste avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. För ökad förutsebarhet och rättssäkerhet bör det i stället införas ett krav på att vårdplanen även ska innehålla vad som krävs för en återförening.
6.4.2	Bedömning	Det finns ett behov av att reglera i vilken utsträckning ett beteende som ligger till grund för ett beslut om omhändertagande för vård enligt 3 § LVU ska ha förändrats för att det inte längre ska anses utgöra en påtaglig risk för skada. Utredningen bedömer att det inte är lämpligt med ett krav som motsvarar vad som gäller vid ett omhändertagande enligt 2 § LVU.
6.4.2	Förslag	För att ett omhändertagande för vård med stöd av 3 § LVU ska upphöra på den grunden att det inte längre finns någon risk för att ett barns eller en ung persons hälsa eller utveckling skadas, ska det beteende som föranleder ett omhändertagande för vård ha upphört och situationen vara stabil.
6.4.2	Bedömning	En rättslig prövning av om det fortfarande finns förutsättningar för vård enligt LVU kräver att någon som är part i ärendet överklagar socialnämndens beslut. I praktiken innebär det att nämnden, efter det initiala domstolsbeslutet, kan ha bestämmanderätt över ett barn under mycket lång tid utan ytterligare rättslig kontroll. Det är särskilt problematiskt vid vård med stöd av 3 § LVU eftersom det kan innebära ett frihetsberövande. Om omhändertagandet avser ett barn under 15 år är denne inte heller behörig att själv överklaga, utan kan endast göra det genom en ställföreträdare. Utredningen bedömer att det av rättssäkerhetsskäl och med hänsyn till barnets och den unges bästa bör införas en obligatorisk domstolsprövning av varje omprövningsbeslut av vård med stöd av 3 § LVU.
6.4.2	Förslag	En socialnämnds omprövningsbeslut som ska fattas var sjätte månad med stöd av 13 och 21 §§ LVU ska underställas förvaltningsrätten för prövning inom en vecka från det att beslutet fattats. Om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid, upphör omhändertagandet för vård.

6.4.2	Bedömning	Det görs olika tolkningar av om det finns rätt till offentligt biträde vid en socialnämnds prövning enligt 13 § andra stycket LVU av om vård enligt 3 § LVU ska upphöra. Utredningens uppfattning är att nu gällande bestämmelser innebär att handläggningen av en sådan omprövning är ett ärende om vårdens upphörande, vilket betyder att ett offentligt biträde ska förordnas för den som åtgärden avser och för dennes vårdnadshavare. Det finns emellertid behov av att förtydliga detta i lagtext.
6.4.2	Förslag	Det görs ett förtydligande i 13 § andra stycket LVU att prövningen avser om ett omhändertagande för vård ska upphöra enligt 21 § LVU. I 41 § första stycket 2 LVU görs ett motsvarande förtydligande.
6.4.3	Bedömning	En vårdplan som gäller barn bör innehålla en beskrivning av vilka förändringar som behövs för att ett barn ska kunna återvända hem och vilket stöd en socialnämnd kan erbjuda vårdnadshavarna för att det ska vara möjligt. Det skulle bidra till ökad förutsebarhet och rättssäkerhet för både vårdnadshavarna och barnet.
6.4.3	Förslag	En vårdplan som gäller barn ska, om det inte finns särskilda skäl mot det, även innehålla en beskrivning av vilka förändringar som behövs för att ett barn ska kunna återvända hem och vilket stöd en socialnämnd kan erbjuda vårdnadshavarna för att det ska vara möjligt. Denna bestämmelse förs in i 10 kap. 2 § socialtjänstförordningen.
6.4.3	Bedömning	För att säkerställa att information som rör ett omhändertagande blir tydlig för en vårdnadshavare behöver vårdnadshavaren veta vem han eller hon ska vända sig till med frågor.
6.4.3	Förslag	Det förs in en bestämmelse i socialtjänstlagen som anger att när ett barn ges vård utanför hemmet, ska en socialnämnd utse en socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med en vårdnadshavare. Socialsekreteraren ansvarar för att vårdnadshavaren får råd, stöd och annan hjälp enligt 22 kap. 10 § socialtjänstlagen.
6.4.3	Bedömning	Förslaget om att en socialnämnd ska utse en socialsekreterare som ansvarar för kontakten med vårdnadshavare till barn som placerats utanför hemmet innebär egentligen inga nya uppgifter för socialtjänsten. Vårdnadshavare har redan i dag en rätt till information och en socialnämnd ska även lämna vårdnadshavare och föräldrar råd, stöd och annan hjälp de behöver. Det förekommer emellertid att socialtjänsten inte i tillräcklig utsträckning prioriterar eller har förutsättningar att prioritera vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet. För att den nya rollen inom socialtjänsten ska fylla sitt syfte, nämligen att vårdnadshavare ska prioriteras mer och ges möjlighet att ta emot de råd, stöd och annan hjälp de behöver, behöver kommunerna stöd i utvecklingen av ändamålsenliga arbetssätt.

6.4.3	Förslag	Socialstyrelsen får i uppdrag att genomföra ett pilotprojekt tillsammans med ett antal kommuner som ska syfta till att utveckla ändamålsenliga och lämpliga arbetssätt för socialtjänstens arbete med vårdnadshavare till barn som placerats utanför hemmet. Inom ramen för pilotprojektet bör det undersökas om den socialsekreterare som har ansvar för kontakten med en vårdnadshavare också bör eller kan ha andra roller, exempelvis som familjehemssekreterare eller barnsekreterare. Socialstyrelsen bör under pilotprojektet ha dialog med andra relevanta myndigheter och ta del av aktuell forskning på området. Om Socialstyrelsen bedömer det lämpligt ska även extern forskning användas under pilotprojektet i arbetet att bedöma och föreslå olika arbetssätt.
6.4.4	Bedömning	Det finns behov av bättre kunskap om vad ett beslut om omhändertagande för vård innebär för barn och unga för att möjliggöra uppföljning och analys av resultat av vården. Det bör bland annat vara möjligt att på en aggregerad nivå få uppgifter om under hur lång tid omhändertaganden för vård pågår och om barns och unga personers situation efter att ett omhändertagande för vård har upphört.
6.4.4	Förslag	Socialstyrelsen ges i uppdrag att utveckla en metodik som möjliggör redovisning av statistiska uppgifter om vårdtider och om barns och ungas situation efter att ett omhändertagande för vård har upphört. Uppgifterna bör redovisas årligen i Socialstyrelsens publikation Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga.
Kapitel 7	Stärkt skydd och rättssäkerhet vid umgänge och upphörande av ett omhändertagande	
7.2.7	Förslag	14 § LVU inleds med att betona en socialnämnds ansvar att tillgodose barns och ungas rätt till umgänge med föräldrar, vårdnadshavare, syskon och andra närstående. Förutsättningarna för beslut om hur ett umgänge ska utövas ändras. En förutsättning för ett beslut om att begränsa eller på annat sätt reglera hur ett umgänge ska utövas är att det är nödvändigt med hänsyn till barnets bästa. Det ska inte längre göras någon hänvisning till ändamålet med vården.
7.2.7	Bedömning	Att barn har tillgång till information och en möjlighet att komma till tals och påverka beslut är en förutsättning för att bedömningar om umgänge och vårdens upphörande görs med utgångspunkt i barnets bästa och kan säkerställa barns trygghet och säkerhet.
7.2.7	Förslag	Under tiden ett barn eller en ung person är omhändertagen för vård, får en socialnämnd ta de kontakter som behövs för att genomföra och följa vården. Det innebär att detta får göras även när det inte pågår en utredning om ett barns behov av skydd eller stöd. De myndigheter, anställda och yrkesverksamma som anges i 19 kap. 1 § socialtjänstlagen är skyldiga att lämna en socialnämnd alla uppgifter som kan vara av betydelse för att genomföra och följa vården.

7.3.9	Bedömning	I 14 § första stycket LVU uttrycks en socialnämnds ansvar för omhändertagna barns och ungas behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare. Utredningens bedömning är att det också bör finnas ett uttryckligt ansvar att tillgodose barns och ungas rätt till umgänge med syskon och andra närstående.
7.3.9	Förslag	14 § första stycket LVU får en ny lydelse som anger att en socialnämnd har ett ansvar för att tillgodose barns och ungas rätt till umgänge med föräldrar, vårdnadshavare, syskon och andra närstående.
7.3.9	Bedömning	Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det viktigt att det i en lagstiftning om tvångsvård framgår av lagtexten av vilka skäl som ingripande beslut kan fattas och vilka beslut som kan överklagas. Avsaknaden av en tydlig reglering av förutsättningarna att begränsa umgänget med syskon och andra närstående, liksom avsaknaden av möjligheten att få en rättslig prövning av ett sådant beslut, är en brist i detta hänseende. Det innebär också att svensk lagstiftning inte lever upp till de krav som kan ställas utifrån artikel 8 och 6.1 i Europakonventionen. Det behöver tydligt anges i LVU vad som krävs för att begränsa ett barns umgänge med syskon och andra närstående som inte är vårdnadshavare eller förälder med reglerad umgängesrätt. Ett beslut att begränsa ett barns umgänge med syskon och andra närstående ska vidare vara möjligt att överklaga. För ökad tydlighet bör det också regleras vem som har rätt att besluta om begränsningar av umgänget när ett barn är placerat på SiS särskilda ungdomshem eller ett hem som omfattas av lagen om besöksinskränkningar.
7.3.9	Förslag	14 § andra stycket LVU får en ny lydelse som inkluderar ett barns syskon och andra närstående. En socialnämnd får begränsa ett barns umgänge med föräldrar, vårdnadshavare, syskon eller andra närstående om det är nödvändigt med hänsyn till barnets bästa. Ett beslut att begränsa eller på något annat sätt reglera umgänget får överklagas med stöd av 41 § första stycket punkt 3 LVU. I 20 a § LVU förs det in ett nytt stycke som förtydligar att SiS möjlighet att fatta beslut enligt 15 g, 15 h, 15 m eller 15 n § LVU inte gäller ett barns vårdnadshavare eller föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal. Någon skillnad mot vad som anses gälla i dag är inte avsedd. Detta innebär att SiS även fortsättningsvis har möjlighet att fatta beslut enligt 15 g, 15 h, 15 m eller 15 n § LVU avseende andra närstående till barn och unga som är omhändertagna med stöd av 3 § LVU. I lagen (1996:981) om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård ändras 4 § med innebörden att huvudmannen vid ett HVB med stöd av denna lag inte får fatta beslut om individuella restriktioner som avser besök från ett barns föräldrar, vårdnadshavare, syskon eller andra närstående. Detta är en fråga för en socialnämnd. Beslut om generella besöksrestriktioner, som avser alla besökare, exempelvis vid risk för smittspridning, får däremot fattas avseende ett barns föräldrar, vårdnadshavare, syskon och andra närstående.

7.4.7	Bedömning	Nu gällande lagstiftning ger en socialnämnd goda förutsättningar att besluta om att uppmana en vårdnadshavare eller en förälder att lämna ett drogtest i de fall det finns anledning till det. Det är för tidigt att göra en fullständig utvärdering av om lagen, som trädde i kraft 2022, tillämpas på avsett sätt. Det står dock redan nu klart att det finns vissa praktiska hinder som gör att möjligheten inte används på det sätt och i den utsträckning som är befogat. Detta skulle dock inte lösas av att göra drogtester till ett obligatoriskt utredningsmedel. En ordning med obligatoriska drogtester riskerar också att ge ett testresultat för stor betydelse vid bedömningen av ett barns säkerhet och trygghet inför umgänge och vårdens upphörande.
7.4.7	Bedömning	En lagreglering som innebär att drogtester ska vara ett obligatoriskt utredningsmedel, i den bemärkelsen att det inte ska göras någon behovs- eller proportionalitetsbedömning, är oförenlig med Europakonventionen, regeringsformen och grundläggande rättsprinciper.
7.4.7	Förslag	Det förslag utredningen lämnar innebär att det alltså ska göras en behovs- och proportionalitetsbedömning men att en socialnämnd är skyldig att fatta beslut om drogtest när det finns anledning till det och mindre ingripande åtgärder inte är tillräckliga.
7.4.7	Förslag	En vårdnadshavare eller förälder ska vara skyldig att lämna drogtest när en socialnämnd beslutat om det. En sådan skyldighet kan dock inte genomdrivas med tvång eller leda till någon form av bestraffning om ett drogtest inte lämnas.
7.4.7	Bedömning	En vägran att lämna ett drogtest ska även fortsättningsvis tillmätas den betydelse för en socialnämnds beslut i fråga om umgänge eller ett omhändertagandes upphörande som omständigheterna motiverar.
7.4.7	Förslag	En socialnämnds beslut om att en vårdnadshavare eller förälder ska lämna drogtest ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.
7.4.7	Bedömning	Att det inte i större utsträckning fattas beslut om drogtester av vårdnadshavare och föräldrar inför umgänge och vid bedömning av om ett omhändertagande ska upphöra beror på otydligheter kring vem som ska administrera och bekosta drogtesterna. Denna oklarhet medför också att det förekommer att den vårdnadshavare eller förälder som uppmanas ta ett drogtest ges ansvaret för att hitta någon som kan genomföra testet och också betala för det. Konsekvensen av detta kan bli att umgängestillfällen ställs in utan att hänsyn tas till barnets bästa. När socialtjänsten inte har kompetens att genomföra drogtest som ger ett tillförlitligt resultat, bör regionen vara skyldig att erbjuda sådant test. Kostnaden bör slutligen hamna på den kommun som beställt drogtestet. Det bör vara en socialnämnds ansvar att anvisa en vårdnadshavare eller en förälder till det provtagningsställe som ska genomföra drogtestet.

7.4.7	Förslag	Det ska framgå i bestämmelserna som reglerar provtagning av föräldrar och vårdnadshavare i LVU att socialnämnden ska anvisa sättet för provtagningen. Regionens skyldighet att erbjuda provtagning på socialnämndens initiativ regleras i en särskild lag.
7.4.7	Bedömning	För att en socialnämnd ska kunna fatta beslut, om provtagning för kontroll av om föräldrar eller vårdnadshavare är eller har varit påverkade, som är ändamålsenliga och som inte innebär ett onödigt integritetsintrång behövs mer kunskap om vilka typer av tester som finns och vilka som passar i olika situationer. Kunskap behövs också för att kunna göra rätt tolkning av provresultat.
7.4.7	Förslag	Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd som är särskilt anpassat för provtagning enligt bestämmelserna i 32 a–c §§ LVU.
7.5.4	Bedömning	En socialnämnd har ett uttryckligt och tydligt ansvar för att noga förbereda återföreningen mellan ett barn och den som har vårdnaden om barnet. De eventuella brister som finns i planeringen och genomförandet av återföreningar är inte ett lagstiftningsproblem. Det finns inget behov av att i lagstiftningen stärka och konkretisera en socialnämnds ansvar för återförening.
Kapitel 8	Uppföljning av ett barns situation	
8.6.2	Bedömning	Det saknas tillräckliga skäl att införa ett obligatoriskt krav på att uppföljning efter avslutad vård enligt LVU ska pågå i minst ett år. Det finns emellertid skäl att möjliggöra uppföljning upptill ett år i de enskilda fall där det är motiverat. Utredningen förordar därför att uppföljningstiden förlängs till maximalt ett år. Ett sådant förslag tillgodoser dock inte det som vi enligt direktiven är ålagda att föreslå.
8.6.2	Förslag	Ålagda att föreslå en uppföljningstid på minst ett år föreslår utredningen att uppföljning efter omhändertagande för vård enligt LVU har upphört ska pågå i ett år men inte längre.
8.6.3	Bedömning	Uppföljningsskyldighet efter avslutad vård enligt LVU är inte ändamålsenligt när vårdnaden om barnet har flyttats över till ett familjehem.
8.6.3	Förslag	Bestämmelsen i 21 b § LVU kompletteras med ett undantag som innebär att det inte ska finnas en uppföljningsskyldighet när vårdnaden om ett barn har flyttats över till ett familjehem enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken.
8.6.4	Bedömning	Det framgår inte tydligt av bestämmelserna i 23 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen att en förutsättning för uppföljning utan samtycke är att insatser erbjudits och avisats respektive att placering har avslutats för att samtycke har återkallats. För att lagstiftningen ska vara förutsebar bör lagtexten förtydligas.

8.6.4	Förslag	Ett beslut om uppföljning får fattas utan en vårdnadshavares och ett barns samtycke, om barnet bedöms vara i särskilt behov av en socialnämnds skydd eller stöd och samtycke till insats saknas, utan att förhållandena är sådana som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
8.6.4	Bedömning	Det saknas tillräckliga skäl att förlänga uppföljningstiden i socialtjänstlagen.
8.6.4	Bedömning	Dagens begränsning av möjlighet till uppföljning till efter utredning utan beslut om insats och efter placering har upphört, är obefogad och att det borde finnas möjlighet till uppföljning även efter andra omfattande insatser.
8.6.4	Förslag	När placeringen av ett barn i ett familjehem, skyddat boende eller hem för vård eller boende, eller andra omfattande insatser till skydd och stöd för ett barn har upphört oplanerat får socialnämnden besluta om uppföljning av barnets situation. Ett beslut om uppföljning får fattas utan en vårdnadshavares och ett barns samtycke, om barnet bedöms vara i särskilt behov av en socialnämnds skydd eller stöd och samtycke till insats saknas, utan att förhållandena är sådana som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
8.6.4	Bedömning	Det bör inte införas en skyldighet för en socialnämnd att besluta om uppföljning utan samtycke enligt socialtjänstlagen. För att säkerställa att möjligheten till uppföljning används när det behövs bör det emellertid finnas en skyldighet för en socialnämnd att överväga ett sådant beslut när en utredning avslutas utan insats eller när en placering av ett barn eller andra omfattande insatser till skydd och stöd för ett barn har upphört oplanerat.
8.6.4	Förslag	När en utredning som gäller ett barns behov av skydd eller stöd har avslutats utan beslut om insats eller när placeringen av ett barn i ett familjehem, skyddat boende eller hem för vård eller boende, eller andra omfattande insatser till skydd och stöd för ett barn har upphört oplanerat, ska en socialnämnd överväga att besluta om uppföljning av barnets situation.
8.6.5	Bedömning	Det finns inte tillräckliga skäl att införa en uppgiftsskyldighet under en uppföljning av ett barns situation.
8.6.6	Bedömning	Det förekommer osäkerhet bland yrkesverksamma beträffande vilken kommun som ansvarar för uppföljningen när ett barn byter bosättningskommun och därmed ett behov av ett förtydligande i lagstiftningen. Utredningens bedömning är att huvudregeln bör vara att det är den ursprungliga kommunen som ska vara behörig att fatta beslut om och genomföra en uppföljning när det behövs.
8.6.6	Förslag	29 kap. socialtjänstlagen kompletteras med en bestämmelse som anger att ansvarig för att följa upp ett barns situation är den kommun som vidtog åtgärden som föranleder uppföljning trots att ansvaret för barnet enligt 1, 2, 3 eller 4 § har övergått till en annan kommun. Den andra kommunen är skyldig att på begäran bistå vid behov för att uppföljningen ska kunna genomföras. Bestämmelsen gäller för uppföljning enligt socialtjänstlagen och LVU.
Kapitel 9	Återstående frågor	

9.2.4	Bedömning	Om det finns en oro för att ett barn utsätts för våld eller upplever andra missförhållanden i hemmiljön behöver behovet av skydd och stöd till barnets syskon eller andra barn i samma hem uppmärksammas i större utsträckning.
9.2.4	Förslag	I socialtjänstlagen förs det in en ny bestämmelse, 20 kap. 2 a §, med innebörden att vad som sägs om omedelbar skyddsbedömning och förhandsbedömning i 20 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen ska gälla även syskon eller andra barn i samma hem om en anmälan gäller ett barns förhållanden i hemmet.
9.3.2	Bedömning	Lagstiftningen måste tydligare ange förutsättningarna för placering på särskilda ungdomshem. Särskilt gäller detta placeringar som innebär inskränkningar i rörelsefriheten och den personliga integriteten. Det måste också uttryckligen framgå av lagen om och när ett barn som omhändertagits med stöd av endast 2 § LVU kan placeras på särskilda ungdomshem. I ett sådant sammanhang bör det noga övervägas vilka inskränkningar i den personliga integriteten som kan bli aktuella. Slutligen bör beslut om placering på institutioner som kan begränsa barns och ungas rörelsefrihet och integritet prövas i domstol utan att det krävs en aktiv handling i form av ett överklagande. Dessa frågor bör utredas närmare.
Kapitel 10	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	
10.1	Förslag	Den nya lagen om provtagning av föräldrar och vårdnadshavare inför umgänge och upphörande av omhändertagande för vård ska träda i kraft den 1 januari 2027. Ändringarna i LVU ska träda i kraft den 1 januari 2028 avseende 6 a, 35, 46 och 47 §§ och i övrigt den 1 januari 2027. Ändringarna i lagen om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård ska träda i kraft den 1 januari 2027. Ändringarna i offentlighets- och sekretesslagen ska träda i kraft den 1 januari 2028. Ändringarna i socialtjänstlagen ska träda i kraft den 1 januari 2028 avseende 22 kap. 12 a § och i övrigt den 1 januari 2027. Ändringarna i socialtjänstförordningen ska träda i kraft den 1 januari 2028 avseende 19 kap. 1 och 2 §§ och i övrigt den 1 januari 2027.
10.2	Förslag	Bestämmelsen i 7 § LVU i den nya lydelsen föreslås, liksom 40 a § LVU, gälla för en socialnämnds beslut om ett omedelbart omhändertagande som fattas från och med ikraftträdandet. Bestämmelsen i 5 § LVU i den nya lydelsen föreslås gälla för rättens beslut om vård som fattats från och med ikraftträdande.

Datum: 2026-08-19

Ärendenummer: SLK-2026-00334

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: s.sof@regeringskansliet.se

Diarienummer: S2026/00236

Göteborgs Stads yttrande över Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8)

Övergripande bedömning

Göteborgs Stad ställer sig i huvudsak positiv till de förslag som lämnas i utredningen och föreslår att kommunstyrelsen tillstyrker samtliga förslag utom förslagen gällande åklagares möjlighet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande och obligatorisk domstolsprövning av de omprövningsbeslut som fattas var sjätte månad när vården sker enligt 3 § LVU. Göteborgs Stad anser att dessa förslag bör avstyrkas.

Göteborgs Stad ser positivt på förslagen om ökad användning av sakkunniga i processen, förändrade tidsfrister för verkställighet av beslut om omhändertagande samt att socialnämnden ska vara skyldig att utse en särskild socialsekreterare med ansvar för kontakten med vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet. Även förslagen om uppföljning av ett barns situation bedöms vara positivt, liksom förslaget om att reglerna om omedelbar skyddsbedömning och förhandsbedömning ska omfatta även syskon eller andra barn i samma hem. Därutöver bedömer Göteborgs Stad att dessa förslag är positiva: att införa en ny bestämmelse om att socialnämnden ska ha rätt att inhämta uppgifter under hela vårdtiden, att socialnämnden ska vara skyldig att fatta beslut om drogtest av vårdnadshavare eller föräldrar om det finns anledning till det samt att vårdplanen ska beskriva vilka förändringar som behövs och vilket stöd en socialnämnd kan erbjuda vårdnadshavarna.

Göteborgs Stad ser även i huvudsak positivt på förslagen gällande förutsättningarna för att vården ska upphöras ska prövas i tre led samt barn och ungas rätt till umgänge. Vad gäller dessa förslag lämnar Göteborgs Stad dock vissa synpunkter vilka redogörs för nedan.

Göteborgs Stad bedömer att dessa förslag sammantaget har förutsättningar att bidra till att stärka rättigheterna för samhällets mest utsatta barn och unga, främja familjeåterförening och förbättra rättssäkerheten i ingripande myndighetsprocesser.

Barn och ungas rätt till umgänge med syskon och andra närstående

Göteborgs Stad ställer sig positiv till att beslut om att begränsa eller reglera umgänge inte längre ska förutsätta att åtgärden är nödvändig med hänsyn till vårdens ändamål, utan i stället utgå från barnets bästa. Förslaget stärker barnrättsperspektivet och skapar bättre förutsättningar att låta barnets behov av trygghet, skydd och stabilitet vara vägledande vid bedömningen. Det är även positivt att förutsättningarna för att begränsa umgänge med syskon och andra närstående tydliggörs samt att dessa ges rätt att överklaga beslut om umgängesbegränsning. För barn i utsatta situationer kan relationer till syskon och andra viktiga närstående vara betydelsefulla för identitet, kontinuitet och känsla av tillhörighet.

Samtidigt finns en risk att fler och mer långvariga och återkommande rättsliga processer påverkar barns trygghet och stabilitet negativt. Det kan exempelvis uppstå situationer där närstående driver processer om umgänge trots att barnet inte önskar kontakt. Att frågan om umgängesbegränsning dessutom ska övervägas var tredje månad riskerar att medföra en betydande administrativ belastning för socialtjänsten, samtidigt som det kan skapa oro och bristande stabilitet för barnet. Återkommande processer kan påverka vården negativt och bidra till ökad konfliktnivå kring barnet. Vid upprepade prövningar finns en risk att barnet "ger upp" och att förändringsmotivationen i vården skadas. Det bör därför övervägas om det finns behov av någon form av tidsfrist eller spärr för att förhindra att sådana processer kan pågå i stort sett utan uppehåll under en mycket lång tid av vårdens genomförande.

Göteborgs Stad vill också uppmärksamma att varken barn, vårdnadshavare, syskon eller andra närstående i dagsläget har rätt till offentligt biträde i umgängesfrågor. I utkasten till lagrådsremissen För barns rättigheter och trygghet - en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga, föreslås att offentligt biträde ska förordnas för barn, vårdnadshavare och föräldrar med umgängesrätt i dessa mål om behov inte antas saknas. Vad som gäller för syskon och andra närstående behöver tydliggöras.

Göteborgs Stad vill även framhålla att det finns en risk att förslaget leder till att närstående får tillgång till uppgifter som de inte har rätt att känna till. Prövningen av umgängesfrågor ska utgå från barnets bästa och det kan i vissa fall vara svårt att närmare redovisa skälen för att ett visst umgänge inte bedöms vara förenligt med barnets bästa utan att samtidigt röja uppgifter som omfattas av sekretess och härrör till grunderna för själva omhändertagandet. Detta kan exempelvis aktualiseras när det finns begränsningar i umgänget med vårdnadshavare eller föräldrar och socialtjänsten bedömer att det finns en risk för att närstående används för att få information om barnet eller dess vistelseort. Förslaget väcker därför frågor om hur barnets behov av skydd och sekretess ska kunna förenas med närståendes rätt till insyn och möjlighet att få sin sak prövad.

Risker med åklagares subsidiära rätt att fatta beslut om omedelbart omhändertagande

Vad gäller förslaget om att åklagare i vissa fall ska kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande instämmer Göteborgs Stad i utredningens bedömning, att det skulle kunna innebära negativa konsekvenser för barn och unga. Det framgår också av utredningen att en sådan ordning skulle kunna leda till ökade kostnader för det allmänna i form av utbildningar för åklagarna och ökad byråkrati utan att det skulle fylla någon väsentlig funktion. I en storstad som Göteborg med fungerande socialjour bedöms sannolikheten för att situationer där socialtjänsten inte kan nå vara obefintlig. Göteborgs socialjour har beredskap dygnet runt för akuta ärenden, vilket gör åklagares subsidiära befogenhet överflödigt och potentiellt skadligt för barns rättssäkerhet.

Göteborgs Stad bedömer att de risker som tas upp av utredningen avseende att beslut som fattas av en åklagare kan komma att uppfattas som en bestraffning behöver tas på allvar. Detta bland annat eftersom Åklagarmyndighetens uppdrag utgår från att skydda samhället i första hand och att det då kan komma att vägas in även vid ett omedelbart omhändertagande, som har till huvudsakligt syfte att skydda ett barn eller en ung person. Socialtjänsten kan ha kännedom om barnet och familjen genom tidigare utredningar och insatser. Av betänkandet framgår att åklagare saknar tillgång till socialtjänstens journaler, helhetsbild av barnets situation och inte heller har möjlighet att praktiskt verkställa ett omedelbart omhändertagande eller ordna en placering. Det finns därför en risk att beslut fattas på ett otillräckligt beslutsunderlag, vilket riskerar att skada tilliten till både socialtjänsten och rättsväsendet.

Förslaget riskerar även att skapa otydlighet kring ansvarsfördelningen mellan socialtjänst och rättsväsende. Mot bakgrund av de risker förslaget medför och att det inte heller bedöms finnas ett behov av ett sådant beslutsfattande anser Göteborgs Stad att förslaget bör avstyrkas.

Obligatorisk domstolsprövning för beslut om fortsatt vård enligt 3 § LVU

Av utredningen framgår att den rättsliga kontrollen av tvångsvården är betydligt svagare i LVU än när någon vårdas enligt lagen om vård av missbrukare eller lag om psykiatrisk tvångsvård. För att ett barn själv ska kunna begära vårdens upphörande och även överklaga de omprövningsbeslut som socialnämnden fattar var sjätte månad när vården sker med stöd av 3 § LVU krävs att barnet är över 15 år, eller företräds av ett offentligt biträde och ställföreträdare. Enligt utredningens bedömning är detta inte tillräckligt för att tillgodose barnets rättssäkerhet, särskilt inte när vården enligt 3 § kan innebära ett frihetsberövande. Utredningen anser att det ska ligga på det allmänna att säkerställa att ett omhändertagande för vård enligt 3 § LVU underställs en regelbunden rättslig prövning och inte pågår om det inte är nödvändigt och till barnets eller den unges bästa. Genom dessa rättsliga prövningar ska domstolen ges inblick i hur vården fortlöper och det bedöms också kunna bidra till att socialnämnderna arbetar mer aktivt och målinriktat. Göteborgs Stad bedömer att det finns en risk för att frekventa domstolsprövningar kan komma att påverka kontinuiteten och tryggheten i vården negativt. Återkommande rättsprocesser kan innebära psykiska påfrestningar för barnet och påverka förutsättningarna för att barnet kan tillgodogöra sig vården. Det finns även en risk att vårdnadshavare tappat motivation när processerna upplevs som utdragna och upprepande.

Göteborgs Stad bedömer i likhet med utredningen det vara angeläget att barn och unga har möjlighet att få beslut om tvångsvård prövade på ett rättssäkert sätt. Enligt Göteborgs Stad är det dock allt för långtgående att kräva att samtliga omprövningar av vård automatiskt ska prövas av domstol. Många barn, unga och vårdnadshavare upplever domstolsprocesser som belastande och har inget önskemål om en sådan prövning. Göteborgs Stad bedömer därför att förslaget om obligatorisk domstolsprövning av omprövningsbesluten bör avstyrkas. Däremot anser Göteborgs Stad att förslaget att införa rätt till offentligt biträde även i omprövningsärenden är ett väl avvägt förslag för att ge barn och unga möjlighet att få stöd i att föra fram sina synpunkter och även överklaga ett beslut att inte låta vården upphöra.

Otillräcklig finansiering av förslagen

Flera av utredningens förslag om förändringar i lagstiftningen handlar om förtydliganden av förhållanden som är otydliga eller som redan kan anses gälla. För kommunerna innebär dock flera av utredningens förslag en tydlig ambitionshöjning och nya krav som sannolikt kommer att medföra ökade kostnader. Sammanfattningsvis bedömer Göteborgs Stad att utredningens kostnadsberäkningar underskattar de ekonomiska konsekvenserna av förslagen och att finansieringsprincipen behöver tillämpas fullt ut. Göteborgs Stad bedömer att förslagen kommer att medföra behov av ytterligare resurser utöver vad som redovisas i betänkandet.

Obligatorisk domstolsprövning var sjätte månad vid omprövning av vård

Utredningen bedömer att förslaget om obligatorisk domstolsprövning var sjätte månad vid omprövning av vård enligt 3 § LVU kommer att medföra en viss kostnadsökning för kommunernas socialtjänst. Kommunerna beräknas få ökade kostnader för deltagande i muntliga förhandlingar i domstol, vilket av utredningen uppskattas ta mellan 4 och 8 timmar per ärende. Göteborgs Stad vill dock framhålla att utöver den direkta tidsåtgången för deltagande i domstolsförhandlingar tillkommer kostnader för förberedelser, samordning med bland annat offentliga biträden och eventuellt juridiskt stöd.

Socialnämndernas erfarenheter visar att domstolsprövningar ofta leder till mer komplexa bedömningar, vilket kräver ökade resurser i berörda ärenden. Dessa arbetsmoment tillkommer utifrån förslaget och även dessa delar behöver kostnadsberäknas för att kommunernas kostnader för genomförande ska täckas.

Särskilda socialsekreterare ska ansvara för kontakten med vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet

Förslaget om att utse en särskild socialsekreterare för kontakten med vårdnadshavare när ett barn är placerat utanför hemmet kommer att innebära ökade arbetsinsatser för kommunernas socialtjänster. Trots att utredningen menar att förslaget inte nödvändigtvis innebär nya arbetsuppgifter för socialtjänsten, är det troligt att det i praktiken kommer att kräva nyrekrytering eller omfördelning av befintliga resurser för genomförandet av förslaget. Utredningen understryker att kommuners olika storlek och förutsättningar gör att rollen i vissa fall kan kombineras med andra arbetsuppgifter. I stora kommuner som Göteborg behöver rollen sannolikt renodlas för att säkerställa kvalitet och kontinuitet. Göteborgs Stad bedömer att det inte är lämpligt att familjehemssekreterarna ansvarar för kontakten med vårdnadshavaren, eftersom deras huvudsakliga uppdrag är att stödja familjehemmet och säkerställa att placeringen tillgodoser barnets individuella behov. Om familjehemssekreteraren även ska hantera kontakten med vårdnadshavare riskerar det att skapa otydlighet i roller och ansvarsfördelning, som i förlängningen kan leda till försämrad kvalitet i stödet till familjehemmet. Att omfördela befintliga resurser utan att andra verksamhetsområden påverkas negativt bedöms inte vara möjligt, särskilt med tanke på att utredningen förespråkar att den särskilda socialsekreteraren inte heller bör vara samma person som barnsekreteraren.

Under 2025 var cirka 1 200 unika barn från Göteborg placerade i någon form av heldygnsvård. Hur många av dessa barn som har två vårdnadshavare är inte känt. Även om socialnämnderna redan utifrån nuvarande lagstiftning har ansvar för att ge vårdnadshavare det stöd och den hjälp de behöver måste utredningens förslag ändå ses som en kraftig ambitionshöjning av arbetet. Ett genomförande av förslaget kommer att medföra förändringar i socialnämndernas arbete. Göteborgs Stad bedömer att det behövs ytterligare beräkningar av de resursmässiga konsekvenserna av förslaget, både avseende behovet av tillkommande socialsekreterartjänster och en ökad omfattning av stödinsatser till placerade barns vårdnadshavare. Detta är en förutsättning för att kommunernas ökade kostnader ska kunna finansieras och för att förslaget ska få avsett genomslag.

Socialnämndens skyldighet att säkerställa barns och ungas rätt till umgänge med syskon och andra närstående

Den tydligare regleringen av umgängesrätt för syskon och andra närstående som föreslås föras in i 14 § LVU kan leda till en större administrativ belastning för socialnämnden. Även om utredningen bedömer kostnadsökningen som marginell, kan det i praktiken innebära fler formella beslut om umgängesbegränsning och fler överklaganden. Dessutom riskerar den breda definitionen av ”andra närstående” att utvidga kretsen av berörda parter, vilket kan leda till fler och mer komplexa ärenden att planera genomförandet för. Detta medför ökad tidsåtgång och större resursbehov, vilket behöver kostnadsberäknas.

Ökad användning av sakkunniga

Ytterligare ett förslag som utredningen lägger fram är att sakkunniga inom områden som barn- och ungdomspsykiatri, barnmedicin och psykologi ska användas i större utsträckning i LVU-processen. Detta förväntas leda till ökade kostnader främst för domstolarna och Socialstyrelsen. Även om de direkta kostnaderna främst bedöms uppstå för domstolarna, Åklagarmyndigheten och Socialstyrelsen kan förslaget även medföra ökade kostnader för kommunerna.

Detta gäller framför allt kostnader för att anlita sakkunniga, inhämtande av kompletterande medicinska eller psykologiska bedömningar samt den ökade administration och handläggning som följer av ett större inslag av extern expertkunskap i LVU-processen.

Oklarheter i förhållande till andra förslag inom området och behov av en bred och samlad översyn av regelområdet

I utredningen föreslås att förutsättningarna för att vård enligt LVU ska upphöra ska prövas i tre led. I det första ledet av prövningen bedöms om det skadliga hemförhållandet eller det egna beteendet har förändrats så pass mycket att en påtaglig risk för skada inte längre skulle uppstå om vården upphörde. För vård enligt 2 § LVU (hemförhållanden) behålls kravet på en varaktig och genomgripande förändring, medan det för vård enligt 3 § LVU (eget beteende) införs ett förtydligat krav på att beteendet ska ha upphört och situationen vara stabil. Det andra ledet innebär en prövning av om vården alltså är nödvändig och till barnets eller den unges bästa och i det tredje ledet prövas slutligen om den nödvändiga vården kan ges med samtycke på frivillig väg.

I det utkast till lagrådsremiss som överlämnades i december 2025, För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga, föreslås att vård enligt 2 § LVU ska kunna fortsätta på grund av barnets anknytning till familjehemmet, även om de ursprungliga bristerna i barnets föräldrahem har åtgärdats. För prövningar om vårdens upphörande enligt 2 § LVU innebär nu aktuellt förslag snarare en prövning i fyra led. Hur förslaget om kvarboende i ett familjehem på grund av anknytning förhåller sig till förslaget om en prövning i tre led är dock inte helt klarlagt. Detta behöver tydliggöras i det fortsatta utredningsarbetet.

Dessa oklarheter aktualiserar återigen frågan om behovet av en bred och samlad översyn av regelområdet. Kommunstyrelsen har tidigare framfört ett sådant behov i samband med utredningen Barnets bästa när vård enligt LVU upphör (Ds 2021:7) samt Utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet - En ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga. Ett flertal utredningar och lagstiftningsinitiativ inom den sociala barn- och ungdomsvården har genomförts de senaste åren och bedrivs delvis också parallellt. Flera centrala frågor som behöver ses i relation till varandra behandlas i separata processer, vilket bedöms vara olyckligt. Den i grunden positiva förändring som kan följa av de sammantagna förslagen skulle enligt kommunstyrelsens bedömning behöva övervägas i ett mer övergripande och sammanhållet utredningsarbete, något som således fortfarande saknas. Därmed kvarstår behovet av en större utredning som omfattar både den frivillighet som ryms i socialtjänstlagen och tvånget i LVU, och som behandlar frågor som rör både barn och ungdomar. Göteborgs Stad bedömer att de överväganden som kommunstyrelsen tidigare framfört fortfarande är giltiga och bör beaktas i det fortsatta arbetet.

Göteborgs kommunstyrelse